

Josip Hutter z vidika družbene odgovornosti

Borivoj Breže*

1.01 Izvirni znanstveni članek
UDK 929Hutter J.
33:94(497.412)"19"

Borivoj Breže: Josip Hutter z vidika družbene odgovornosti. Časopis za zgodovino in narodopisje, Maribor 84=49(2013), 4, str. 28–70

Prispevek podaja izhodišča za nadaljnjo, bolj poglobljeno obravnavo Josipa Hutterja s področja družbene odgovornosti. V ta namen so za dokazovanje Hutterjevega socialnega čuta navedeni primeri iz pisnih virov, zapis ustnih pričevanj pa širi in potrjuje védenje o osebnosti, ki je uspeh ni prevzel. Primerjave z znanimi tovarnarji iz avtomobilske industrije prikazujejo Hutterja kot neproblematičnega tako glede svetovnega nazora kot značaja in védenja. Na koncu se izpostavi potreba po izdelavi monografije o Hutterju.

Ključne besede: Josip Hutter, družbena odgovornost, socialni čut, tovarnar, solidarnost, skromnost, osebnost, najvišje plače

1.01 Original Scientific Article
UDC 929Hutter J.
33:94(497.412)"19"

Borivoj Breže: Josip Hutter from the Social Responsibility Perspective. Review for History and Ethnography, Maribor 84=49(2013), 4, pp. 28–70

The treatise provides basis for further, more in-depth research on Josip Hutter in the field of social responsibility. In order to prove Hutter's social sense, numerous written sources are presented and a record of oral testimony expands and confirms the knowledge of a personality, which wasn't corrupted by success. Comparisons with important car industry factory owners show Hutter as unproblematic from the worldview perspective as well as from the point of view of his personality and manners. In the end of this treatise the need for a comprehensive monograph on Josip Hutter is presented.

Key words: Josip Hutter, social responsibility, social sense, factory owner, solidarity, modesty, personality, highest salaries

* Mag. Borivoj Breže, univ. dipl. ing. met. in metal., višji kustos za tehniško dediščino v pokoju, Ulica heroja Staneta 14, 2000 Maribor, Slovenija, borivojbreze1@gmail.com

Prof. dr. Zbigniew Klos je v Mariboru na 7. mednarodni konferenci o družbeni odgovornosti (9. 3. 2012), ki jo je že osmo leto zapored organiziral mariborski Inštitut za raziskovanje družbene odgovornosti IRDO, v svojem referatu¹ predstavil medvojne poljske² in češke³ družbeno odgovorne kapitaliste. Po predavanju so ga prisotni dopolnili, da je imel tudi Maribor med obema vojnama podjetnika, Josipa Hutterja, ki bi veljal po današnjih merilih za izrazito družbeno odgovorno osebnost. Avditorij je to z odobravanjem sprejel.

Josip Hutter, v nadaljnjem besedilu samo Hutter, je bil po današnjih merilih izrazit primer družbeno odgovornega podjetnika, čigar vodenje podjetja bi ustrezalo standardom,⁴ na primer ISO 26000, bil pa je tudi sicer družbeno odgovorna osebnost v širšem smislu.

Pričujoči sestavek se osredinja predvsem na védenje o Hutterju, ki se je ohranilo do današnjih dni, ko je velika večina možnih relevantnih pričevalcev že nekaj desetletij pokojna. Druga generacija njihovih potomcev pa ve povedati o tovarnarju le to, kar so si ga zapomnili iz razgovora odraslih. O njegovem delu in liku se šele od začetka devetdesetih let dalje pojavljajo pogostejši zapisi, vendar bo treba še marsikaj raziskati.

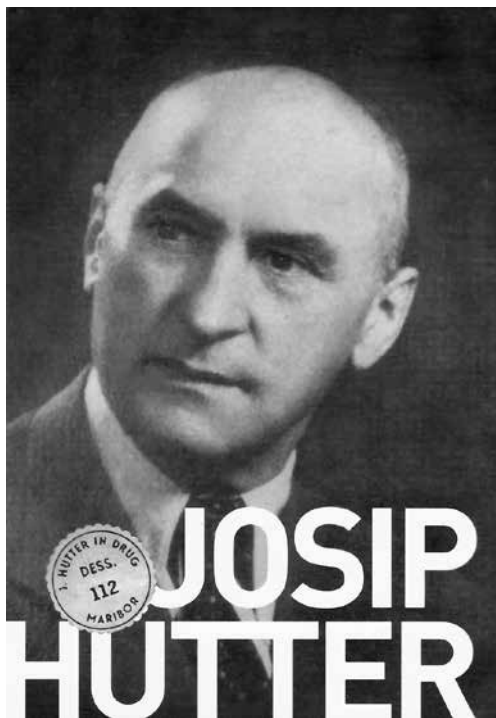
V kolektivnem spominu, kolikor ga je še ostalo oziroma kolikor se je prenesel na mlajše generacije, prevladuje mnenje, da je bil Hutter tovarnar z velikim socialnim čutom. Nekaj pa je tudi takšnih, ki menijo, da je bil hladen *računar* in je hotel svojim zaposlenim izboljšati pogoje za delo ter življenje le zato, da bi jih motiviral za delo in odvrnil od izražanja nezadovoljstva. Mnenj, ki ga prikazujejo izrazito v slabi luči, je moč najti le v določenih arhivskih zapisih, teh je sicer malo, vendar jih ne gre prezreti, saj so zanimiva predvsem kot odsev takratnega časa, manj Hutterja kot osebnosti. Torej: o Hutterju je mogoče razpravljati kot o podjetniku s socialnim čutom in tudi sicer plemenitem človeku ali kot o podjetniku, ki se je za razliko od skoraj vseh drugih zavedal, da lahko prinaša največji dobiček na daljši rok le zadovoljen delavec. Drugih alternativ zanj ni bilo.

¹ Klos, *Shaping ...*, v: »Inoviranje kulture ...«, zbornik prispevkov, zgoščenka (CD).

² Prav tam, 3 Wedel Case, str. 3–4.

³ Prav tam, 3 Bata Case, str. 4–5.

⁴ 3. *CSR-standards ...*, str. 3–5. V: Dankova, Valeva: *Understanding ...: V: »Izobraževanje in ...«*, zbornik prispevkov, zgoščenka (CD).

Slika 1: Razglednica Umetniškega kabineta Primoža Premzla s Hutterjevo portretno fotografijo in z nalepko s kataloga vzorcev blaga. (Elektronska obdelava: mag. Gerhard Angleitner.)⁵

KRATEK ŽIVLJENJEPIS

Predstavitev Hutterjevega podjetja je najti v virih in literaturi, manj je življenjepisov, pa še ti so – razen obširnejšega opisa – v monografiji o njegovih socialno zastavljenih gradnjah⁶ in v prispevku iste avtorice, objavljenem v koledarskem zborniku,⁷ zastavljeni na kratko tako, da je življenjska pot Hutterja, prav tako njegovih najbližjih, podana le v osnovnih obrisih.⁸ Večina tovrstnih življenjepisov je nastala po letu 2000. Dokaj podrobno je

⁵ Upokojeni višji predavatelj Fakultete za elektrotehniko, računalništvo in informatiko FERI, Univerza Maribor UM.

⁶ Ferlež, *Josip Hutter in ...*, str. 13, in str. 81–87.

⁷ Ferlež, *Josip Hutter in njegova mariborska ...*, str. 176–186. V: *Koroški ...*

⁸ Ajdinovič, *Josip Hutter ...*, str. 5, Grabeljšek, *Socialnogospodarski ...*, str. 529–530, op. 2. V: *Mesto in ...* Ferlež, *Josip Hutter, tekstilni ...*, str. 94–95. V: Ferlež, *Nemci v ... Špelec, Josip Hutter (1889–1963)*, str. 42. V: *Srce in ...*

opisal mariborsko življenje Hutterja in njegove družine v Mariboru njihov bivši družinski zdravnik v intervjuju⁹ leta 1991.

Da lahko razumemo Hutterja kot podjetnika in kot družbeno odgovornega človeka, je treba podati v osnovnih obrisih njegov življenjepis.

Rodil se je 19. 3. 1889 v Donji Brigi blizu Kočevja v družini kočevskih Nemcev, ki je imela deset otrok.¹⁰ Po končani ljudski (osnovni) šoli je opravil dva razreda gimnazije (državne realke), nato pa še tri razrede meščanske trgovske šole.¹¹ V I. svetovni vojni se je boril v Karpatih in v Italiji.¹² Po koncu vojne se je v Ljubljani poročil s Slovenko Elizabeto Hribar, po domače Betko. Svojo kariero bi lahko nadaljeval v Ljubljani, kjer je začel kot trgovski pomočnik,¹³ vendar se je odločil, da odide v Maribor, kjer je 5. 7. 1922¹⁴ ustanovil manufakturo, 10. 2. 1926¹⁵ pa še industrijsko podjetje *Hutter in drug*.¹⁶ Ob začetku je imel zaposlenih 360 ljudi, leta 1940 pa že 1.600. *Osnovni kapital podjetja je znašal 3 milijone dinarjev in se je do leta 1939 zvišal na 52 milijona dinarjev, pri čemer je bilo 52 % domačega kapitala, 48 % pa avstrijskega.*¹⁷ V poznih tridesetih letih je postal največji mariborski tekstilni industrialec. Njegov partner, vendar le kot deležnik vloženega kapitala, je bil Avstrijec Poche, sicer je Hutter vodil vse posle sam.

Hutter je leta 1937 zgradil za svoje zaposlene delavsko kolonijo dvajsetih družinskih hišic za štirideset družin na Pobrežju, v letih od 1940 do 1944 pa po projektih priznanih arhitektov Jaroslava Černigoja in Aleksandra

⁹ Zaveršnik, *Vzor ...*, v: 7D 20, 1991, 33, 21. 8., str. 16–17.

¹⁰ Ferlež, *Josip Hutter in ...*, str. 81, op. 3.

¹¹ Ajdinovič, *Josip Hutter ...*, str. 5.

¹² Ferlež, *Josip Hutter in ...*, str. 13. Avtorica je najverjetneje povzela po pričevanju Josipa Hutterja ml., ki ga tudi sicer navaja kot pričevalca. Možno je, da se je Hutter res boril na ozemlju Italije po preboju soške fronte pri Kobaridu oktobra/novembra leta 1917, imenovanem Čudež na Kobaridu, po katerem so avstro-ogrske enote prodrle globoko v severno Italijo. Ni pa mogoče izključiti tudi tirolske fronte, ki je segala preko Dolomitov in Južne Tirolske do tromeje med Švico, Italijo in Avstro-Ogrsko, kjer je potekalo najzahtevnejše bojišče I. svetovne vojne.

¹³ Zaveršnik, *Vzor ...*, v: 7D 20, 1991, 33, 21. 8., str. 17.

¹⁴ Kresal, *Tekstilna industrija ...*, str. 109. Tudi: *Mesto in ...*, str. 266.

¹⁵ Kresal, *Razvoj tekstilne ...*, str. 105, doktorska disertacija. Tudi: Kresal, *Tekstilna industrija ...*, str. 109.

¹⁶ Polno ime podjetja: *avgusta 1930 so podjetje preimenovali v Hutter & drug prva domača tvornica klotov in silkov in tvornica hlačevine v Mariboru. Maja 1937 so imenu in dejavnosti podjetja dodali še tvornica sukanca za šivanje*. V: Vodopivec, *Podjetništvo v ...*, str. 52, diplomatska naloga.

¹⁷ Kresal, *Tekstilna industrija ...*, str. 109.

Deva še prvi blok v Mariboru, monumentalno zgradbo, eno najbolj prepoznavnih zgradb v Mariboru, v kateri je 141 stanovanj.

Avgusta leta 1945 so ga na ideološko režiranem procesu obsodili zaradi velezdaje na 5 let odvzema svobode s prisilnim delom, mu zaplenili celotno premoženje, povrh tega je izgubil volilno pravico. Kazni s prisilnim delom ni odslužil do konca, so pa mu odredili delo v delovnem taborišču, nato pa je moral sprejeti delo v tekstilni tovarni v Celju,¹⁸ po drugem viru¹⁹ pa je bil nekaj časa zaposlen kot skladiščnik v Celju, nekaj mesecev pa tudi v Ljubljani. Na začetku petdesetih let se je z dovoljenjem oblasti z ženo Betko odselil v Innsbruck v Avstrijo, kjer je 26. 4. 1963 umrl.

Njun sin Josip mlajši, najmlajši od njunih treh otrok, je šel v Avstrijo že leta 1948, da bi nadaljeval šolanje. (Glej pričevanje pod (6).) Kasneje je zaživel na Nizozemskem kot uspešen poslovnež. Občasno se vrača v Maribor. Kot dedič²⁰ je blok, ki ga je zgradil oče, ob denacionalizaciji prodal Mestni občini Maribor (MOM) za osem milijonov tedanjih nemških mark, čeprav ga je sodni cenilec leta 1993 ocenil za približno 19 milijonov.²¹ Podal je zanimiva pričevanja o svojem očetu, 8. 2. 2009²² pa se je v Umetnostni galeriji Maribor (UGM) udeležil predstavitve monografije o gradnjah svojega očeta.

JOSIP HUTTER KOT INDUSTRIALEC

Josip Hutter ne velja samo za enega največjih in naposled tudi največjega industrialca v tekstilni stroki v Mariboru v letih pred drugo svetovno vojno, ampak tudi za najbolj tehnološko razvitega. Proizvajal je za drugo polovico dvajsetih let in za trideseta leta zahtevnejše vrste blaga, to pa je pomenilo sicer višje stroške, posledično znatno višjo prodajno ceno ali kot bi se izrazili danes, njegovo blago je imelo višjo dodano vrednost. Prav zato si je Hutter lahko privoščil plačevati svoje zaposlene precej višje kot vsi drugi proizvajalci v Mariboru, Sloveniji in tudi v Jugoslaviji. Začel je s

¹⁸ Tri enaka besedila: Ferlež, *Josip Hutter in ...*, str. 19, op. 19, Žajdela, *Prezrti mariborski ...*, v: *Demokracija* 14, 2009, 13, 26. 3., str. 42–44 in Grabeljšek, *Socialnogospodarski ...*, str. 529–530, op. 2, v: *Mesto in ...*

¹⁹ Zaveršnik, *Vzor ...*, v: *7D* 20, 1991. 33, 21. 8., str. 17.

²⁰ Basle, *Dediči ...*, v: *Manager* 13, 2007, 3. marec, str. 39.

²¹ Gerovac, *Darilo ...*, v: *Manager* 13, 2007, 3. marec, str. 39.

²² V UGM je bila na ogled od 22. 1. 2009 do 22. 2. 2009 fotografska razstava Matjaža Wenzla z naslovom *HK. Veliki črki pomenita začetnici Hutterjeva kolonija*. Fotografije prikazuje hiše v tej koloniji, ki so močno spremenjene zaradi preureditev, ki jih je zahteval čas.

proizvodnjo hlačevine, ki je prinašala tedaj soliden zaslužek,²³ nadaljeval pa je s proizvodnjo bombaža, klota²⁴ in svile.

Nagel razvoj in širjenje proizvodnih področij nazorno prikazuje naslednji tloris z vrisanimi letnicami postavitve obratov:

Slika 2: Razvoj tekstilne tovarne Josip Hutter v Melju v letih 1926–1940, tloris v merilu 1:1.000, leto: 1940. PAM, fond: Zavod za urbanizem Maribor ZUM, AŠ 4, list 77. (Elektronska obdelava: mag. Gerhard Angleitner.)

V predvojnem Mariboru se je govorilo, da je Hutter najbolj obogatel s proizvodnjo klota po atentatu na kralja Aleksandra v Marseillu leta 1934, ko je bilo treba šivati žalne zastave, pregrinjala in zastore. (Glej pričevanje pod (7).)

²³ Hutter je bil najpomembnejši proizvajalec hlačevine v Jugoslaviji. V: Kresal, *Tekstilna industrija ...*, str. 157.

²⁴ Klot: [angl. cloth, tkanina, sukno] gosto tkanina, največkrat črna, svetlikajoča se tkanina v atlasovi vezavi za podloge in delovne halje. V: *Veliki slovar ...*, str. 577.

Osnovne podatke, kot so *število vreten* v predilnici in *število statev* v tkalnici, ki kažejo na velikost proizvodnje, je najti že v predvojni,²⁵ vedno pogosteje pa tudi v povojni literaturi.²⁶

Tudi Hutterjevi proizvodni prostori so vzor industrijske arhitekture. Res je, da je že sama tehnološka narava proizvodnje zahtevala dobro zračnost, določeno stopnjo vlažnosti, prostornost in ne nazadnje razsvetljenost, vendar tudi zunanost zgradb in urejenost prostora okrog njih dokazujejo, da je skrbel tudi za počutje svojih zaposlenih, to pa dokazujejo tudi fotografije zelenic z nasadi in s klopmi med delovnimi halami.²⁷ Do danes so se ohranile fotografije strojev, razporejenih drug za drugim ali drug ob drugem po delovnih halah. O industrijski gradbeni arhitekturni dediščini Hutterjevih hal in njegove delovne pisarne še dandanašnji ni nobene študije.²⁸

Glede varstva pri delu je Hutterjevo podjetje slovelo kot vodilno, in sicer ne samo v Mariboru, ampak tudi v celotni kraljevini Jugoslaviji,²⁹ prav tako glede higiene: *vsak delavec³⁰ se je moral, preden je prišel na delovno mesto, preobleči v delovno obleko, po končanem delu pa stuširati in znova preobleči.*³¹

Hutter je veljal tudi za zelo inovativnega, vendar v tehnološkem smislu za samo proizvodnjo o tem (še) ni najti dokumentacije. Njegov čut za tehnološko inovativnost je danes znan predvsem v prenašanju industrijskih tehnoloških rešitev na področje stanovanjske izgradnje. Tako je na dvorišču Hutterjevega bloka deloval sistem za uporabo vodne pare za sušenje perila. (Glej pričevanje pod (8).)

²⁵ *Gospodarske in ...*, str. 90–93. Brošura s predstavitvijo uspešnih mariborskih meščanov, tudi tovarnarjev.

²⁶ Študija o razvoju in stanju mariborske industrije (Kržičnik, *Gospodarski razvoj ...*, str. 103–104), doktorska disertacija o razvoju slovenske tekstilne industrije (Kresal, *Razvoj tekstilne ...*, str. 105–106) in njena natisnjena inačica (Kresal, *Tekstilna industrija ...*, str. 407), po letu 2000 pa tudi diplomska naloga (Vodopivec, *Podjetništvo v ...*, str. 52) in arhivski katalog (*Mariborska tekstilna ...*, sign.: PAM/0874. V: Vodnik ..., str. 686–687).

²⁷ Ferlež: *Josip Hutter in ...*, str. 23, 24 (spodnja fotografija) in str. 82.

²⁸ Preverjeno aprila 2013 na Katedri za industrijsko arhitekturo na Fakulteti za arhitekturo v Ljubljani in na mariborski območni enoti Zavoda za varstvo kulturne dediščine Slovenije ZVKDS OE Maribor.

²⁹ Franjo Baš, *Gospodarske in ...*, str. 93.

³⁰ V tekstilni industriji je zaposlenih veliko žensk, v obratih kot so predilnice in tkalnice celo prevladujejo, zato bi bil bolj umesten izraz *delavstvo* ali *zaposleni*. Odstotek ženske delovne sile v Sloveniji je leta 1930 znašal 68 %, se pa je do leta 1940 znižal na 63 %. V: Kresal, *Tekstilna industrija ...*, str. 193.

³¹ Zaveršnik, *Vzor ...*, v: 7D 20, 1991. 33, 21. 8., str. 17.

Hutter je bil svojstven zlasti v Mariboru tudi po tem, da je upravljal svoje podjetje sam brez družabnika. (Glej Kratek življenjepisa.) Delu za svojo tovarno se je posvečal tudi izven običajnega, rednega delovnega časa. (Glej pričevanje pod (8).) V obratih je bil neposredno prisoten že navsezgodaj. (Glej pričevanja (5), (6) in (9).) V tem je bil podoben velikim industrialcem, kot so bili avtomobilski industrialci Henry Ford, Giovanni Agnelli in Louis Renault. (Glej primerjave pod Hutter kot družbeno odgovorna osebnost.)

HUTTERJEVO DELOVANJE ZA IZBOLJŠANJE DELOVNIH IN ŽIVLJENJSKIH POGOJEV ZAPOSLENIH

O njegovih dobrih delih, predvsem za pri njem zaposlene in za njihove svojce ter tudi v širšem smislu, obstajajo tako zapisana pričevanja kot tudi konkretni številčni podatki.

Lahko jih uvrstimo v seznam.

Na prvo mesto velja postaviti mesečne zasluzke, ki so leta 1935 znašali že nad 700 dinarjev, kar ga je, kot je razvidno iz primerjalnih tabel, uvrstilo v Mariboru in v Sloveniji na vrh³² tekstilnih industrialcev. V primerjavi z drugimi delodajalci je dajal najvišji dnevni poprečni zaslužek na zaposlenega, ki je znašal, odvisno od obrata:³³ v obratu hlačevine 40,62 din, v obratu klotov 39,12 din, v predilnici pa 34,61 din. Po mesečnem zaslužku³⁴ so sodili vsi (100 %) tekstilni delavci pri Hutterju v najvišji razred, tj. nad 700 din, kar je edinstven primer, medtem ko so v vseh drugih slovenskih tekstilnih tovarnah imeli mesečne zasluzke v treh razredih: pod 600 din, 600–700 din in nad 700 din.

Za nazornejšo primerjavo³⁵ deležev (%) mesečnih zaslužkov pri Hutterju in pri drugih podaja spodnja tabela celoletno povprečje za tekstilno industrijo za leto 1935 v dinarjih:

³² Celo: ... Znano je, da Hutter plačuje najboljše v vsej evropski tekstilni industriji. V: *Slovenec* 64, 1936, št. 207, 10. 9., str. 2. Navedba, ki bi jo bilo treba preveriti!

³³ Kresal, *Tekstilna industrija ...*, str. 315–316. Na obeh straneh je primerjalna tabela: Število in ..., ki velja za skupno poprečno dnevno mezdo za delavke in delavce za mesec junij 1935. (Glej zadnji stolpec.)

³⁴ Kresal, *Tekstilna industrija ...*, str. 325–326. Na obeh straneh je primerjalna tabela: *Struktura mesečnih ...* deleži mesečnih zaslužkov za tri kategorije: pod 600 din, 600–700 din ter nad 700 din. Tabela velja za leto 1935.

³⁵ Povprečne vrednosti niso najbolj zanesljiv kazalec za primerjavo med posameznimi tovarnami, saj je delavstvo v tovarnah na podeželju prejelo znatno nižje mesečne zasluzke od tistih v mestu, razen tega pa je bil zaslužek odvisen od vrste blaga, ki ga je tovarna proizvajala.

Tovarna, področje	Povprečni zaslužek [din]		
	pod 600 (%)	med 600 in 700 (%)	nad 700 (%)
Hutter & drug	–	–	100
Maribor ³⁶	25	16	59
Slovenija ³⁷	39	19	42

Prav zaradi visokih osebnih prejemkov so Hutterjevi delavci imeli višji življenjski standard³⁸ in so si lahko zaradi tega privoščili boljšo prehrano,³⁹ obutev, obleko⁴⁰ in najem človeka dostojnejšega stanovanja, tudi dvosobnega.⁴¹

*Zaposleni pri Hutterju, pa tudi tisti v tovarni Thoma ali v Mariborski tovarni svile, so si zaradi višjih prejemkov lahko privoščili meso večkrat na teden, kupovali pa so tudi pravo kavo in večje količine sladkorja kot večina drugih delavskih družin.*⁴² Za ponazoritev:⁴³ če je 1 kg svinjine stal 12 din, je moral/-a delati zanj delavec/delavka s srednjo vrednostjo Hutterjeve najvišje in najnižje urne postavke, tj. 4,7 din,⁴⁴ dobri 2,5 ure, z urno postavko 4 din po 3 delovne ure, delavec/delavka z urno postavko 3 din pa po 4 delovne ure, tisti/tista z 2 din pa že po 6 delovnih ur. Širši vpogled dobimo, če upoštevamo, da je leta 1935 znašal eksistenčni minimum za eno osebo

³⁶ Kresal: *Tekstilna industrija ...*, str. 325.

³⁷ Brez Maribora in Kranja. Kresal. *Tekstilna industrija ...*, str. 326. Povprečja mesečnih zaslužkov za obe mesti glede na določen razred so bila skoraj izenačena. Razen tega so bila tudi najvišja v Sloveniji.

³⁸ *Le redke (npr. Hutterjeve delavke) so si lahko privoščile hišne pomočnice – mlada dekleta s podeželja, ki so jim pomagala pri hišnih opravilih.* V: Godina, *Iz mariborskih ...*, str. 103.

³⁹ Godina, *Iz mariborskih ...*, str. 79.

⁴⁰ Prav tam, str. 113.

⁴¹ Prav tam, str. 54.

⁴² Prav tam, str. 79.

⁴³ Prav tam, str. 75. Podatki so predstavljeni v tabeli s cenami živil in številom delovnih ur, ki ima za osnovo *srednje visoko* urno postavko (*mezdo*) mariborskih tekstilnih delavcev, tj. 3 din, cene pa so povzete po tedanjih časopisih in navajanju informatorjev. Navedena vrednost urne postavke je glede na eksistenčni minimum nekoliko prenizka.

O eksistenčnem minimumu za *samskega delavca* in za *štiričlansko delavsko rodbino* v višini dnevnega zaslužka v Mariboru v splošnem je pisal tudi Franjo Baš. V: Baš: *Razvoj ...*, *Kronika* 6, 1939, št. 2, avgust, str. 65.

⁴⁴ Če povprečni dnevni zaslužek za obrat hlačevine 40,62 din (kot najvišjo vrednost), za predilnico pa 34,61 din (kot najnižjo), delimo z delovnimi urami (8 ur), dobimo urno postavko 5,1 din/uro za obrat hlačevine in 4,3 din/uro za predilnico. Njuna srednja vrednost znaša torej 4,7 din/uro.

po enih izračunih 619 din, po drugih 691 din; za štiričlansko družino pa 1.567 din oziroma 1.668.⁴⁵ Naslednja tabela prikazuje, kako visoke⁴⁶ so bile mesečne plače in kako visoko so bile pod ali nad eksistenčnim minimumom za posameznika (1 ×) in za štiričlansko družino, če bi delala mož in žena na delovnih mestih z isto urno postavko (2 ×). To pri Hutterju niti ni bil tako redek primer.

Zap. št.	Ur. post. [din/uro]	Plača (1 ×) [din]	Plača (2 ×) [din]
1. ⁴⁷	3,0	600	1.200
2. ⁴⁸	4,0	800	1.600
3. ⁴⁹	4,3	860	1.720
4. ⁵⁰	5,1	1.020	2.040

Iz tabele je razvidno, da zaposleni z urno postavko 3,00 din/uro še ne bi dosegel eksistenčnega minimuma niti zase, kaj šele štiričlanska družina z obema zaposlenima. Zaposleni z urno postavko 4 din na uro bi živel nadpovprečno dobro, družina z obema zaposlenima pa bi eksistenčni minimum praktično dosegla. Pri Hutterju bi zaposleni brez družine, zlasti tisti/tista v obratu hlačevine, glede na delavski standard, živel dokaj dobro, če že ne izredno dobro, tudi štiričlanska družina bi živela v okviru možnega več kot solidno, seveda, če bi bila oče in mati zaposlena pri Hutterju.

Podatki, ki so jih posredovali po spominu nekdanji zaposleni: v tridesetih letih je bilo treba oddvojiti od mesečne plače 350–400 din za nakup hrane, 200–300 din za plačilo najemnine za stanovanje, ostanek mezde pa je bil namenjen nakupu obleke in obutve ter drugim izdatkom (npr. plačevanju

⁴⁵ Kresal, *Tekstilna industrija ...*, str. 317, Godina, *Iz mariborskih ...*, str. 99. Godina navaja za leto 1936 kot eksistenčni minimum za eno osebo 622 din mesečno, za štiričlansko družino pa 1.587 din.

⁴⁶ Mesečne dohodke lahko izračunamo z zmnožki različnih urnih postavk s številom delovnih ur v mesecu. (Glej opombe 32, 34 in 35.) Pri njihovem številu na mesec upoštevamo, da se je delalo tudi ob sobotah, in to 2 uri manj kot v prvih 5 dnevih v tednu. Torej: delalo se je po 200 ur mesečno.

⁴⁷ Glej op. 43.

⁴⁸ Minimalna enotna vrednost, ki jo je Hutter predlagal industrialcem.

⁴⁹ Za Hutterjevo predilnico.

⁵⁰ Za obrat za hlačevino.

obrokov za šivalni stroj, kolo, lastno hišo ipd.),⁵¹ kažejo koliko več od osnovnega preživetja si je lahko privoščilo delavstvo, zaposleno pri Hutterju.

- Hutter je svojim zaposlenim olajšal *nakup tekstila, konfekcije in čevljev* po mariborskih trgovinah z *odplačevanjem na obroke*. Za njihovo višino se je dogovoril s svojimi prijatelji med mariborskim trgovci, kot so bili Macun, Majer in Rogič. Delavcem je obroke odtegoval pri plači v tovarni.⁵²
- Leta 1936 je kot prvi med mariborskim tekstilnimi industrialci ustanovil pokojninski sklad z nazivom *Društvo za starostno preskrbo delavcev tekstilne tovarne Hutter in drug, ki je njegovim delavcem omogočil pokojninsko zavarovanje*.⁵³ Po členu §12 društvenega pravilnika je prispevala tovarna Hutter in drug vsako leto kot podporni član ob zaključku bilance tolikšen znesek v društveni sklad, kolikor so znašali skupni prispevki vseh članov v bilančnem letu.⁵⁴ Sredstva v skladu pa niso bila namenjena izključno in neposredno za starostno preskrbo, pač pa so se prelivala za stanovanjsko izgradnjo. Leta 1940 je bil sklad ukinjen zaradi delavskih pritožb.⁵⁵ (Glej Velika tekstilna stavka leta 1936, ukinitvev ...)
- Hutter je danes še najbolj znan kot graditelj socialnih stanovanj,⁵⁶ vendar le med starejšimi meščani. Spomladi leta 1937 je iz zgoraj omenjenega sklada zgradil dvajset⁵⁷ dvodružinskih hiš, tako imenovano Hutterjevo kolonijo na Pobrežju v tedaj imenovanem »Šinter grabnu«. Leta 1940 pa se je začela gradnja Hutterjevega bloka v osrčju Maribora, v katerega so se stanovalci začeli vseljevati že med vojno, tako da je bil blok zgrajen in vseljen leta 1944.⁵⁸ Oba gradbena kompleksa sta dobro obdelana v monografiji dr. Jerneje Ferlež, zato se kaže omejiti v tem sestavku le na najvažnejše.

⁵¹ Godina, *Iz mariborskih ...*, str. 99.

⁵² Godina, *Iz mariborskih ...*, str. 80, Ferlež, *Josip Hutter in ...*, str 85–87.

⁵³ 1. 9. 1937 je bilo uzakonjeno pokojninsko zavarovanje za industrijsko delavstvo za vsa tedanja Jugoslavijo. V: Godina, *Iz mariborskih ...*, str. 127–128, Ferlež, *Josip Hutter in ...*, str. 87, in Kresal, *Tekstilna industrija ...*, str. 186. Podrobneje: *Zavarovanje za onemoglost, starost in smrt se je začelo izvajati šele s 1. septembrom 1937*, vendar je treba pripomniti, da bi izplačevanje starostnih rent prišlo v poštev šele po septembru 1947. V: Kresal, *Zgodovina socialne ...*, str. 173–174 in 176.

⁵⁴ Pojasnilo ..., Zp 669/46 – 2, Maribor, 24. 7. 1946. V: PAM, Okrajno sodišče Maribor 1945–1978, AŠ 240 ...

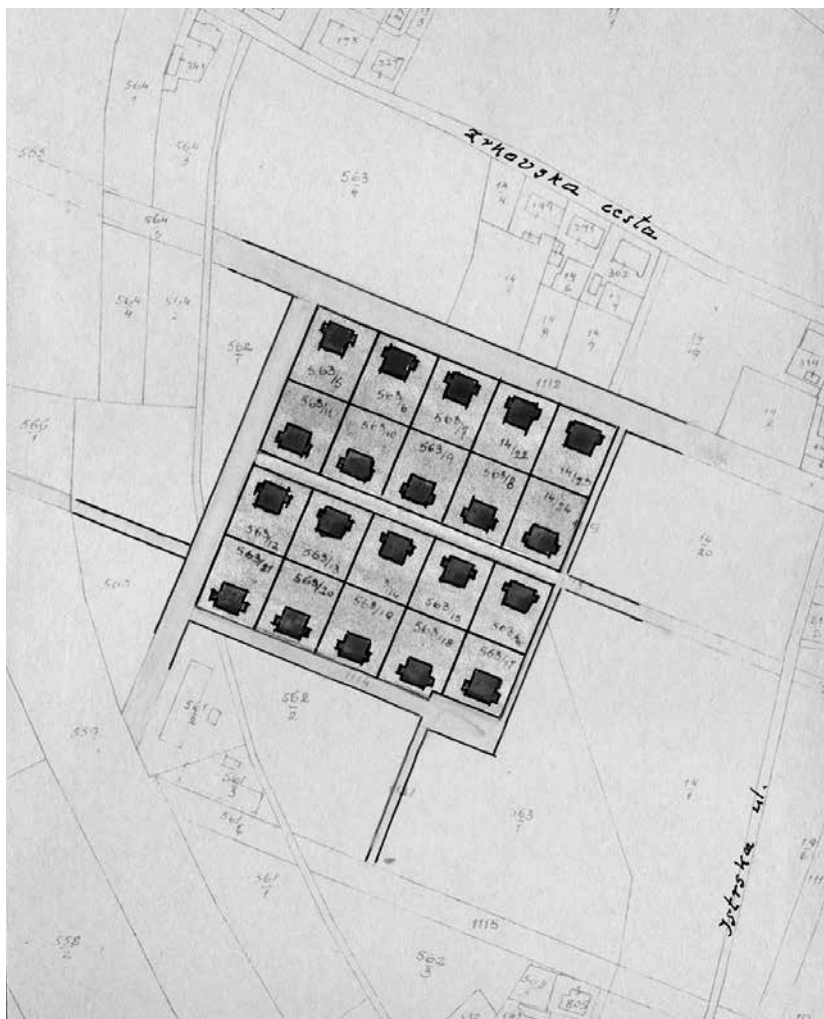
⁵⁵ Kakšna bo ... *MVJ* 14, 1940, 132, 13. 6., str. 4.

⁵⁶ Ajdinovič, *Josip Hutter ...*, str. 34–35.

⁵⁷ Godina, *Iz mariborskih*, str. 47–48.

⁵⁸ Ferlež, *Josip Hutter in ...*, str. 63.

Za kolonijo na Pobrežju je bilo prvotno predvideno, da bodo najemniki z odplačevanjem mesečne najemnine sčasoma postali lastniki hiš, vendar je po ukinitvi omenjenega društva ostala tovarna edini lastnik hiš v koloniji.⁵⁹

Slika 3: Hutterjevo naselje⁶⁰ na Pobrežju, tloris v merilu 1:2.880, leto: 1937. PAM, fond: Zavod za urbanizem Maribor ZUM, AŠ 4, list 55. (Elektronska obdelava: mag. Gerhard Angleitner.)

⁵⁹ Godina, *Iz mariborskih ...*, str. 48, Ferlež, *Josip Hutter in ...*, str. 53.

⁶⁰ Majhna pravokotnika ob tlorisu vsake hiše pomenita s strešniki pokrit vhod v posamezno stanovanjsko enoto.

Še danes se potomci zaposlenih, danes stari že preko šestdeset let, spominjajo, da so prav stanovanja v pobreški koloniji pomenila veliko bivanjsko novost za mariborsko delavstvo: kopalne kadi s toplo vodo in tušem, angleška stranišča z vodnim splakovanjem (WC), odtočni kanal z greznico za vsako družino posebej. Kolonija je bila zasnovana v skladu s Hutterjevim izjavljanjem, *da mora imeti vsak njegov mojster svojo hišo*. Zato so v tej koloniji *prevladovali zlasti kvalificirani delavci, ki so ob dobrih plačah edini zmogli plačevati 300 din mesečno*.⁶¹

V stanovanja v Hutterjevem bloku, ki ga Mariborčani imenujejo tudi *Hutterblok*,⁶² so se lahko vselili le njegovi višji uslužbenci. Tudi v njem so bile določene novosti, zlasti vzdane garderobne omare v veži,⁶³ ne glede na to, koliko sob je stanovanje imelo. Po prostornosti, razporedu in opremljenosti stanovanjskih prostorov je bil blok nekaj posebnega, zato je kmalu po 2. svetovni vojni nova oblast začela vanj vseljevati predvsem izobražene ljudi, ki so veliko doprinesli k razvoju mesta in njegovemu kulturnem dvigu, kot je bil, na primer, Jože Košar (16. 3. 1908–21. 5. 1982).⁶⁴

- V Ribnici na Pohorju je dal Hutter zgraditi pod svojo počitniško vilo še »inženirsko bajto«, ki je služila za dopustovanje in oddih njegovih zaposlenih, med katerimi je bilo morda res največ inženirjev.⁶⁵
- Hutter je z *brezobrestnimi* posojili *vzpodbujal zasebno stanovanjsko izgradnjo*⁶⁶ svojega delavstva.⁶⁷ Tako je znan primer⁶⁸ mladega zakonskega para, oba sta bila zaposlena pri Hutterju kot tkalca, in jima je Hutter *dal brezobrestno posojilo*. Delala vsak sta *po dve in celo tri* (?) izmene dnevno in *sta po šestih mesecih zakonskega življenja že imela zgrajeno lastno hišo*. Zgornjo etažo svoje nove hiše sta oddajala v na-

⁶¹ Godina, *Iz mariborskih ...*, str. 48. Zgornji podatek za prehrano velja najverjetneje za enega člana, podatek za stanovanjsko najemnino pa za štiričlansko družino.

⁶² To ni edina sestavljena s Hutterjevim priimkom. Po avtorjevih spominih iz ranega otroštva je vozil še v začetku petdesetih let po Melju priklopni vlačilec, imenovan *Hutterslon*.

⁶³ Ferlež, *Josip Hutter in ...*, str. 76.

⁶⁴ Forstnerič ..., *Jože Košar: Humanist ...*, str. 38, in Ferlež, *Josip Hutter in bivalna ...*, str. 69. Imenovani je bil ravnatelj Klasične gimnazije, prevajalec iz klasične filologije, nemščine in angleščine ter soustanovitelj, urednik ter direktor Založbe Obzorja, ki se je odlikovala s smelo založniško politiko, po sedanjih merilih na mnogih področjih družbeno odgovorna osebnost *par excellence*, predvsem pa inovativen v založništvu, zlasti še če upoštevamo družbenopolitično okolje, v katerem je živel, in odnos med Mariborom in Ljubljano na področju kulture.

⁶⁵ Šeruga, *Elektrifikacija ...*, v: *Večer* 68, 2012, 156, 9. 7., str. 14.

⁶⁶ Studen: *»Delavec ...«*, str. 150. V: *Zgodovina socialnega ...*, Ljubljana, 2006.

⁶⁷ Godina, *Iz mariborskih ...*, str. 58, in Ferlež, *Josip Hutter in ...*, str. 51. op. 54.

⁶⁸ Godina, *Iz mariborskih ...*, str. 58.

jem in z dobljeno najemnino vračala posojila. Spadala sta med redke mariborske *delavce, ki so si lahko privoščili lastne hiše* in so stanovanja dajali v najem.⁶⁹

Hutter je vzbujal pozornost s posameznimi dejanji. Naštejmo dve, najbolj odmevni:

- Da bi zmanjšali brezposelnost in sramotno nizke osebne prejemke, je Hutter predlagal, da bi vsi tekstilni delavci v kolektivni panožni pogodbi/panožnem sporazumu imeli enotno urno postavko oziroma enako zakonsko določeno minimalno plačo. Prvo pobudo je dal že 31. 8. 1931.⁷⁰ Drugi delodajalci so se sicer načeloma strinjali, vendar so bili različnih mnenj glede višine minimalnih plač. 16. 10. 1935 je ponovno predlagal sklenitev enotne kolektivne pogodbe za vso tekstilno industrijo in je ta predlog 22. 1. 1936 ponovil. V svojem dopisu Kraljevski banki upravi v Ljubljani je že 16. 10. 1935 zapisal, da je pred dvema letoma poslal Zvezi industrialcev vlogo s prošnjo, naj se določi za vso tekstilno industrijo minimalna urna postavka *4 din na uro*, saj so mnogi delodajalci plačevali svoje delavce z manj kot 2 din na uro⁷¹ in s tem povzročali nelojalno konkurenco in veliko bedo med delavstvom. Hutterjev predlog je povzročil odpor zlasti med delodajalci v konkurenčno manj uspešnih podjetjih, ker bi jih »*unificiranje mezd na tako visoki osnovi uničilo.*«⁷² Hutter s predlogom sicer ni uspel, je pa jasno nakazal potrebo po izboljšanju položaja tekstilnega delavstva.
- V tem smislu je Hutter deloval tudi kot eden izmed dveh podpredsednikov glavne skupščine Zveze industrialcev tekstilne stroke, ki so jo v naglici ustanovili pozno popoldne 1. septembra 1936,⁷³ ko je izbruhnila velika tekstilna solidarnostna stavka. (Glej nadaljnje besedilo in besedilo pod naslovom *Velika tekstilna stavka leta 1936 ...*) V *ostri diskusiji /.../ je Hutter zahteval, da takoj določijo mezde in jih objavijo že v jutranjih časopisih. To so ostali odbili ...*⁷⁴ Torej so Hutterju nasprotovali tekstilni industrialci, ki so se Hutterja že od prej bali, *da jim bo skočil v hrbet,*⁷⁵ medtem ko so tedanji organizatorji (zgodovinarji pa še več kot

⁶⁹ Prav tam, str. 56.

⁷⁰ Kresal, *Tekstilna industrija ...*, str. 244–245.

⁷¹ Prav tam, str. 331–332.

⁷² Grabeljšek, *Socialno gospodarski ...*, str. 532. V: *Mesto in ...*

⁷³ *Velika tekstilna ...*, str. 39.

⁷⁴ *Velika tekstilna ...*, str. 39, Kresal, *Tekstilna industrija ...*, str. 348.

⁷⁵ *Velika tekstilna ...*, str. 37.

deset let po koncu 2. svetovne vojne) Hutterja imeli za strahopetca, ki se je *hudo bal stavke* zaradi izpada dohodka in je zato dajal tako kapitulantske predloge. To njegovo dejanje je mogoče razumeti tudi drugače, saj je *sam osebno prevzel vso odgovornost, da bodo mariborska podjetja plačevala tekstilnemu delavstvu po kolektivni pogodbi zvišane mezde od 1. septembra dalje in da se bo z vsemi silami trudil, da bo ta pogodba tudi v najkrajšem času sklenjena.*⁷⁶

- Ob tej stavki leta 1936 je Hutter predlagal svojim delavcem, naj sicer tri dni solidarnostno stavkajo, on pa da bo prispeval tridnevni zaslužek, ki bo šel v solidarnostni sklad za stavkajoče. Hutter je zbrane zaposlene nagovoril, kot da je stavkovni aktivist (agitator), ne pa kapitalist: »*Vaši sodelavci, ki stavkajo, se borijo za boljši kos kruha, zato je prav, da tudi vi stopite v solidarnostno stavko, in sicer tako, da vam dam jaz tridnevni plačani dopust, vi pa da daste ta denar v stavkovni fond.*«⁷⁷ Tudi ta njegov nagovor ni ugajal ne zaposlenim ne drugim delodajalcem, še manj pa organizatorjem stavke. (Glej zapis Maksa Gašpariča pod *Velika stavka leta 1936 in sodba vojaškega sodišča.*) Glede na to, da se večina njegovih zaposlenih ni udeležila stavke in so raje delali, so nekateri tudi kasneje⁷⁸ razlagali ta njegov predlog kot poslovno prebrisanost brez primere. Resnici na ljubo pa je treba dodati, da Hutter ni bil edini, ki bi delavcem namenil za to, da stavkajo, plačan dopust. To je storil v Mariboru tudi Rosner, le da je za stavko namenil dva dni plačanega dopusta.⁷⁹
- Hutter, sicer *močna podjetniška osebnost*,⁸⁰ je uvedel nekaj za tisti čas izrednega. *Prav gotovo je bil edini v vsej kraljevini Jugoslaviji, ki je v svoji tovarni uvedel neke vrste delavsko samoupravljanje in to več kot trideset let pred njegovim uradnim uvajanjem v socialistični Jugoslaviji. Ustanovil je delavski svet, ki je štel 8 članov in v katerem so bili 4 delavci, 2 mojstra in 2 vodilna uslužbenca. Ta svet je sprejemal in odpuščal delavce ter jih nagrajeval ali pa grajal. Kakorkoli je bil svet odgovoren samo lastniku, pa je v resnici imel v tovarni vso izvršilno oblast. Tako je Hutter dal svojim delavcem najširša pooblastila, sam pa ostal v ozadju kot upravitelj, spodbujevalec in tudi kot strokovnjak.*⁸¹

⁷⁶ Sklep ..., v: *Slovenec* 64, 1936, 201, 3. 9 str. 2.

⁷⁷ Prav tam ... str. 39–40, in Grabeljšek, *Socialno gospodarski ...*, str. 541, op. 37. V: *Mesto in ...*

⁷⁸ *Velika tekstilna ...*, str. 40.

⁷⁹ Ferlež, *Josip Hutter in ...*, str. 76.

⁸⁰ Grabeljšek, *Socialno gospodarski ...*, v: *Mesto in ...*, str. 342.

⁸¹ Zaveršnik, *Vzor ...*, v: 7D 20, 1991. 33, 21. 8., str. 17.

- Hutter je bil eden redkih, če že ne edini poslovnež, ki je svoje delavce bogato obdaril za božič, za veliko noč in za 1. Maj.⁸²
- Hutter se je lahko zavzel tudi za delavce drugih gospodarskih panog. Tako je bil stavkajočim gradbenim delavcem, med katerimi so bili tudi tisti, ki so gradili njegov znameniti blok, *takoj* na začetku njihove splošne stavke v Mariboru *pripravljen zvišati mezde*, vendar le v okviru kolektivne pogodbe za njihovo panogo.⁸³

HUTTER KOT ROTARIJEC⁸⁴ IN AKTIVIST PROTITUBERKULOZNE LIGE MARIBOR IN NEKATERA NJEGOVA DRUGA DOBRODELNA DELOVANJA

Dobrodelnost je lahko ena od zaželenih oblik izkazovanja družbene odgovornosti, nikakor pa ju ne gre enačiti, to pa tudi poudarjajo številni raziskovalci družbene odgovornosti v svojih objavah, predavanjih in referatih.⁸⁵

Hutter je bil 15. 11. 1930 soustanovitelj (ustanovni član),⁸⁶ mariborskega rotarijskega kluba, v obdobju 1939–40 je bil odbornik,⁸⁷ predsednik ali tajnik ni bil nikoli.

V tako imenovan Krajinovičev dečji sklad (K.d.f.), ki je 18. 12. 1939 vseboval 70.000 dinarjev, je Hutter prispeval največ, in sicer 38.000 dinarjev. Pri tem je izjavil: »*Bogastvo mi ni privilegij, temveč dolžnost za pomoč šibkejšim.*«⁸⁸ Hutter naj bi s svojimi sredstvi prispeval tudi pri gradnji kopaljšča Mariborski otok.⁸⁹

Kot pripadnik nemške narodnosti je bil Hutter prisiljen izstopiti iz kluba mariborskih rotarijcev, a je – kot *prepričan član* – to storil kot zadnji, marca 1941.⁹⁰

⁸² Prav tam, str. 17. Izjava je morda vendarle nekoliko pretirana. Pod izrazom *poslovnež* so verjetno mišljeni tekstilni tovarnarji in tisti iz kovinskopredelovalne panoge in drugih panog, manj pa morda tisti, ki bi jih lahko šteli kot poslovne ljudi.

⁸³ Davi ..., SN 73, 1940, 214, 19. 9., str. 2.

⁸⁴ Hribernik: *Prvi Rotary* ...

⁸⁵ Kot npr. zasl. prof. dr. Matjaž Mulej.

⁸⁶ Hribernik: *Prvi Rotary* ..., str. 12.

⁸⁷ Prav tam, str. 49.

⁸⁸ Prav tam, str. 61.

⁸⁹ Ustanovni člani. V: Splet: */.../ Mariborski rotarijci*.

⁹⁰ Hribernik: *Prvi Rotary* ..., str. 66.

Hutter je tudi omenjen,⁹¹ sicer ne kot rotarijec (vsaj neposredno ne), pri aktivnostih znotraj Protituberkulozne lige (PTL). Leta 1937 sta Hutter in njegova žena Betka sodelovala v pripravah, Betka na rednem občnem zboru, Hutter pa kot edini mariborski industrialec na pripravljalnem sestanku za Protituberkulozni teden, ki je bil previden od 2. do 8. 5. 1937. Seveda, ni izključeno, da je Hutter dajal tudi finančne prispevke, saj so se v PTL obračali še posebej na *podjetnike, tovarnarje in večje posestnike, ki naj bi ... pomagali ščititi zdravje svojih delavcev ter tako tudi sebi omogočiti napredek, razcvet in blagostanje*⁹²... Tudi izven PTL je moralo biti znano, da je celoten boj proti tuberkulozi v Mariboru slonel na *privatni iniciativi nekaj razsvetljenih posameznikov, ki so razumeli resnost razmer in ki so, s pomočjo javnosti in požrtvovalnosti vseh slojev družbe, uspevali postaviti osnovne ustanove za boj proti tuberkulozi, ki bi jih bila sicer dolžna ustanoviti in vzdrževati država*.⁹³ In prav tak *podjetnik, tovarnar in razsvetljeni posameznik, ki je razumel resnost razmer*, je bil Hutter.

Hutter je na področju zdravstva deloval dobrodelno tudi sicer, pa naj bo to ob novoletnih darilih v mariborski bolnišnici⁹⁴ ali s prispevki za *postajo za socialno oskrbo rekonvalescentnih delavcev*.⁹⁵

Nadalje: *Hutter je z znatnimi zneski podpiral vrsto slovenskih organizacij od planinskega društva do raznih dobrodelnih ustanov in tudi Sokola, katerega članica je bila tudi njegova hčerka Eva*.⁹⁶

Med Hutterjeva dobrodelna dela lahko uvrstimo tudi naslednje, čeprav iz besedila ni jasno razvidno, ali je šlo zgolj za finančni prispevek ali za neposredno pomoč pri gradbenih delih ali za oboje: *Pri gradnji*⁹⁷ *je prizadevno pomagal Josip Hutter, ki je v tistem času že gradil dom oddiha prav na kraju, kjer danes stoji Ribniška koča*.

Vprašanje je le, ali je ob vsem zgoraj naštetem deloval vselej kot rotarijec ali tudi samostojno.

⁹¹ Pivec, *Razvoj Bolnišnice ...*, str. 186, doktorska disertacija.

⁹² Protituberkulozna ..., str. 504. V: *Mesto in ...*

⁹³ Prav tam, str. 513.

⁹⁴ Božič ..., v: *SN 73*, 1940, 298, 30. 12., str. 3.

⁹⁵ Socialno skrbstvo ..., v: *SN 73*, 1940, 269, 23. 11., str. 4.

⁹⁶ Zaveršnik, *Vzor ...*, v: *7D 20*, 1991, 33, 21. 8., str. 16.

⁹⁷ Degen: *Bela ... 8. V: Večer 56*, 2000, 43, 21. 2., str. 8. Gre za Seniorjev dom, ki je bil blizu Hutterjeve počitniške hiše. (Glej sl. 5) Obe zgradbi so med vojno partizani požgali. Leta 1946 je bilo odločeno, da bodo na pogorišču Hutterjeve počitniške hiše zgradili planinski dom z imenom Ribniška koča.

VELIKA TEKSTILNA STAVKA⁹⁸ LETA 1936, UKINITEV POKOJNINSKEGA SKLADA, REDUKCIJE IN OBSODBA VOJAŠKEGA SODIŠČA

Ustna pričevanja o kakšnih Hutterjevih slabih značajskih potezah ne obstajajo, medtem ko povojni tiskani viri prikazujejo Hutterja ob stavki leta 1936⁹⁹ neugodno,¹⁰⁰ tipkopis,¹⁰¹ kot je pisno pričevanje Maksa Gašpariča (18. 4. 1916–15. 5. 1999), predsednika medtovarniškega Okrožnega stavkovnega komiteja, pa ga dobesedno satanizira:

»/.../ Najtežji udarec za stavko je bila izdaja¹⁰² največje mariborske tovarne Hutter. Med delavstvom tovarne Hutter smo zato razvili močno agitacijo za stavko, ker smo še vedno upali, da si bo delavstvo premislilo in nam je bilo mnogo do tega, da nas podpre tudi to največje mariborsko tekstilno podjetje. Ker so desni socialisti in kasnejši kulturbundovci začutili nevarnost, da bo tudi v tej tovarni prevladala delavska zavest in solidarnost, so si izmislili skupno s samim Hutterjem ogaben demagoški in provokatorski načrt za še večjo izdajo. Sklicali so v sami tovarni zborovanje vsega delavstva, na katerem je govoril sam Hutter. Ta je pozval delavce na 'solidarnost' z ostalim tekstilnim delavstvom, ki je v boju za izboljšanje svojega položaja, in jim predlagal dvodnevno 'solidarnostno' stavko, toda na ta način, da jim je za dva dni obljubil polno plačo, ki naj jo oni nato izroče v stavkovni sklad za ostale delavce, ki so v stavki. Večina delavstva je tej demagogiji nasedla, delavski zaupniki – desni socialisti so naložili kapitalista Hutterja na rame in manifestirali zanj po dvorišču tovarne ter kričali: 'Živel naš krušni oče!' Tudi naš poizkus, da bi delavstvo iz tovarne stopilo v stavko potem, ko se bo vrnilo z dvodnevnega plačanega dopusta,¹⁰³ ni uspel, in tako je šel proletariat

⁹⁸ V nadaljnjem besedilu samo: *stavka*.

⁹⁹ V tej stavki je tekstilno delavstvo iz Maribora in Ljubljane in drugih delov Slovenije solidarnostno podprlo stavkajoče tekstilno delavstvo na Gorenjskem, predvsem v Kranju, Škofji Loki in v Trziču. Osnovna zahteva stavkajočega delavstva je bila dvig minimalnega zajamčenega osebnega dohodka.

¹⁰⁰ *Velika tekstilna ...*, str. 39–40 in str. 106.

¹⁰¹ AMNOM, mapa 177/a, str. 3–5.

¹⁰² Hutterjevo delavstvo naj bi se popolnoma distanciralo od stavke (v: *Velika tekstilna ...*, str. 39–40 in str. 106 ter AMNOM, mapa 177/a, str. 3–5), ki se je v Mariboru končala dan po podpisu kolektivne pogodbe za celotno tedanjo slovensko tekstilno industrijo (23. 9. 1936. V: Kresal, *Tekstilna industrija ...*, str. 360 in str. 363), torej 24. 9. 1936.

¹⁰³ Hutterjevi so delali do 2. 9. 1936 (Naredba ..., v: *MVJ* 10, 1936, 200, 2. 9., str. 3), od 3. 9. do 7. 9. 1936, vmes je bila nedelja, so izkoristili plačani dopust (Sklep ..., v: *MVJ* 10, 1936, 201, 3. 9., str. 3, in Mariborske in ..., v: *MVJ* 10, 1936, št. 204, 7. 9., str. 3, ..., v: *Tovarna Hutter ...*, *Slovenec* 64, 1936, 205, 8. 9., str. 5), zatem pa so delali neprekinjeno dalje (V Mariborskih tekstilnih ..., v: *MVJ* 10, 1936, 218, 24. 9., str. 3).

največje mariborske tovarne pod vodstvom desnih socialistov – kasnejših Hitlerjevih podrepanikov na pot izdajstva¹⁰⁴ skupnih delavskih interesov.

Ozadje vsega je bilo v tem, da je tovarna Hutter iz čistih špekulativnih razlogov plačevala delavce nekoliko bolje kakor ostale tovarne, takrat najbolje vsaj v Sloveniji. Tovarnar Hutter je namreč računal na solidno in trajnejše izkoriščanje delovne sile, ki si jo je treba tudi duševno podrediti, da jo potem lahko tudi politično vodiš in da da od sebe tem večjo storilnost. Skratka, njegove metode izkoriščanja delavskega razreda in kovanja profitov so bile modernejše in bolj rafinirane kakor pri ostalih podjetnikih in nič drugega. To pa si je tovarnar Hutter tudi lahko privoščil, ker je pač imel največje in najmodernejše podjetje in je bil zato tudi konkurenčno sposobnejši od ostalih podjetnikov. Že sama okolnost, da je lahko vsem svojim delavcem – okoli 2000 po številu – plačal kar dvodnevni dopust, dokazuje višino njegovih profitov. To pa se mu je tudi izplačalo, ker je potem ves čas stavke lahko nemoteno dobavljal blago strankam vseh ostalih tovarn, ki so bile v stavki in zato svojim naročnikom blaga niso mogle dobavljati. Na ta način je iz krvavega delavskega boja izvlekel velike ekstra - profite in še svoje konkurente je uspel oslabiti s tem, da je prevzel mnoge, do tedaj njihove naročnike. /.../«

Nedvomno je zgornji tipkopi odraz miselnosti in razmišljanj aktivista, ki je vložil vse svoje organizacijske sposobnosti in osebni pogum v to, da bi stavka zajela vse mariborske tekstilne tovarne. Ob tem je treba upoštevati njegovo razočaranje, da se delavke in delavci največje tekstilne tovarne v Mariboru niso hoteli udeležiti stavke in se je s tem zmanjšala njena množičnost.¹⁰⁵ Prav gotovo bi se zavest drugih, ki so se sicer stavke udeležili, še bolj utrdila, če bi se je udeležili tudi tisti, ki so imeli znatno višje osebne prejeme¹⁰⁶ in so bili deležni ugodnosti, ki so bile za delavstvo v drugih slovenskih tekstilnih tovarnah nepredstavljive. Tako pa je prosto po Marxu obveljala tista njegova, po kateri je delavčeva domovina tam, kjer je njegov kruh. In zaposleni pri Hutterju so imeli še kaj več od tega. Obtoževanje, da se je Hutter s stavko brezobzirno izkoristil na račun drugih delodajalcev ni najbolj v skladu s siceršnjim Hutterjevim odnosom do njih. Si je res Hutter

¹⁰⁴ Potem ko so stavkajoči v Mariboru 8. 9. in 9. 9. 1936 dosegli v pogajanjih z delodajalci zadovoljivo zvišanje osebnih dohodkov, so ponovno začeli delati še v treh mariborskih podjetjih: Zora, Jugoekta in Teksta. V: *Slovenec* 64, 1936, 207, str. 2.

¹⁰⁵ ... stavka, kakršne Maribor še ni videl ..., v: Stavka v Mariborskih ..., *Slovenec* 64, 1936, 200, 2. 9., str. 7.

¹⁰⁶ ... za 20 % višje plače kot drugod ... (Prav tam.) V: Stavka v Mariborskih ..., *Slovenec* 64, 1936, št. 200, 2. 9., str. 7.

hotel kratkovidno, z dobičkom na kratek rok pokvariti zaupanje, ugled in spoštovanje med drugimi tovarnarji svoje panoge? V vsakem primeru bi kazalo raziskati, koliko je resnice v Gašparičevem izjavljanju, da se je Hutter s stavko materialno okoristil.

Hutterja pa niso napadali le voditelji stavke, ampak tudi delodajalci, pri katerih se je stavkalo. Tako je v jezi in razburjenju tovarnar Glanzmann, solastnik tržiške tekstilne tovarne Glanzmann & Grassner v svojem osebnem dnevniku 3. septembra 1936 zapisal: »Tudi podjetji Hutter in Rosner sta prešli v stavko ... Horwitz¹⁰⁷ je razburjen telefoniral o mariborski kapitulaciji in hotel klicati na zagovor Hutterja in ostale gospode ...«. To njegovo izjavo bi kazalo razumeti prej kot odraz njegovega trenutnega razpoloženja, ne pa kot prikaz dejanskega stanja.

Hutterju zgodovinopisje po 2. svetovni ni bilo naklonjeno: njegove pobude tik pred stavko, *da se vsa zadeva poravna po mirni poti*,¹⁰⁸ so prikazovali kot odraz njegovega strahu, da bi se mu s stavko občutno zmanjšal dobiček. Po drugi strani pa mu je priznalo, da je *ugotavljal, da je javno mnenje* (o stavki) *na strani delavcev*,¹⁰⁹ prav tako mu je v svojih raziskavah vendarle priznavalo, da je dajal najvišje plače.

Tudi delavstvo ni bilo vselej zadovoljno s Hutterjem. Ob spoznanju, da je nezadovoljstvo nad njegovim *pokojninskim skladom za starostno preskrbo delavstva*¹¹⁰ že toliko naraslo, da bi bila večina lahko za njegovo ukinitve, je Hutter dal ponudbo, po kateri naj bi tovarna povrnila *vse izplačilo s 5 % obresti vred*. Delavstvo pa s to ponudbo ni bilo zadovoljno, saj je menilo, da je *kapital prinesel vodstvu tovarne v obliki stavbišč oziroma novo zgrajenih hiš več dobička kot 5 %*.¹¹¹ *Vračanje prispevkov se je pričelo 5. 3. 1938 in končalo 13. 11. 1941*.¹¹² Svoje so prispevale tudi agitacije komunistov in krščanskih socialistov.¹¹³ Delavstvo naj bi 15. 6. 1940 na rednem občnem zboru pri javnem glasovanju sicer še glasovalo proti ukinitvi,¹¹⁴ do katere

¹⁰⁷ Direktor kranjske Jugočeške, poleg Hutterja drugi podpredsednik uprave Zveze industrialcev tekstilne stroke V: *Velika tekstilna ...*, str. 39. Ime: Maks. V: Stavka v Mariborskih ..., *Slovenec* 64, 1936, 200, 2. 9., str. 2.

¹⁰⁸ Kresal, *Tekstilna industrija ...*, str. 346.

¹⁰⁹ Prav tam.

¹¹⁰ ... *Sporazumno z delavstvom se je nato na Pobrežju kupilo 90.000 m² veliko zemljišče ...* (za Hutterjevo kolonijo, op. avt.). V: *MVJ* 10, 1940, 218, 24. 9., str. 3.

¹¹¹ Likvidacija ..., v: *SN* 73, 1940, 132, 12. 6., str. 5.

¹¹² Pojasnilo ..., *Zp* 669/46 – 2, glej op. 54.

¹¹³ Usoda ..., v: *Slovenec* 68, 1940, št. 124, 2. 6., str. 8. Povsem enako tudi v: *Gorenjec* 24, 1940, 23, 8. 6., str. 4.

¹¹⁴ Tajno ..., v: *MVJ* 14, 1940, 136, 18. 6., str. 4.

je končno vendarle prišlo. Na vprašanje, ali je delavstvo zahtevalo preveč ali pa je Hutter ponudil vendarle premalo, lahko da odgovor le podrobna raziskava.

Vprašanje je tudi, kako je delavstvo sprejelo Hutterjevo ravnanje ob pomanjkanju surovin zaradi 2. svetovne vojne.¹¹⁵ Vojna je prinesla poleg druginje tudi pomanjkanje surovin, zaradi česar je prišlo do tako imenovanih redukcij, to se je najprej kazalo kot zmanjševanje delovnih dni za proizvodnjo, naposled pa tudi kot odpuščanje. Tako tudi Hutterjevi tovarni ni bilo prizaneseno,¹¹⁶ čeprav je Hutter sicer kot *vesten gospodar*¹¹⁷ začel zbirati zaloge že leto dni prej, preden se je pomanjkanje pokazalo v vsej svoji ostrini.¹¹⁸ *Skladišča v njej so bila s surovinami dobro založena*,¹¹⁹ zato je kot *edina v Mariboru ves čas, odkar je izbruhnila 2. svetovna vojna*,¹²⁰ *redno obratovala*. S prehodom v drugo polovico julija 1940 je tovarna *skrajšala obratovanje v predilnici in tkalnici na samo pet dni tedensko*.¹²¹ Že proti koncu avgusta 1940 je bil Hutter prisiljen *reducirati*, tj. odpustiti za določen čas (?) *okrog 350 delavk in delavcev*,¹²² *kar je bila približno četrtnina ljudi, kolikor jih je podjetje zaposlovalo v normalnih razmerah*.¹²³ Hutterjevimi obratovodjem je treba priznati, da so najverjetneje v duhu njegove pobude predvideli za redukcijo *prvenstveno tiste delavke in delavce, ki bi kljub redukciji lahko preživeli otroke in sebe*.¹²⁴ V drugi polovici oktobra 1940 je vodstvo Hutterjeve tovarne odpustilo za 14 dni tudi 100 delavk in delavcev, zaposlenih v obratu za izdelavo klotov,¹²⁵ *oddelek sukanca pa je obratoval normalno*.¹²⁶

Zanimivo, da v kolektivnem spominu, kolikor se ga je ohranilo o Hutterju do današnjih dni, ni zaznati ničesar (več) o redukcijah ter o gradnji novega obrata, trinadstropne stavbe, v kateri bi bila razen avtomatizirane tkalnice še mizarska delavnica,¹²⁷

¹¹⁵ Kriza ..., *Slovenec* 68, 1940, 137, 18. 6., str. 7.

¹¹⁶ Tudi ..., v: *SN* 73, 1940, 190, 21. 8., str. 3.

¹¹⁷ Ta pravni pojem je po vsej logiki obstajal že v Hutterjevih časih in najverjetneje že pred tem.

¹¹⁸ Vedno večji ..., v: *SN* 73, 1940, 194, 26. 8., str. 2.

¹¹⁹ Tudi ..., v: *SN* 73, 1940, 190, 21. 8., str. 3.

¹²⁰ Skrajšano ..., v: *SN* 73, 1940, 160, 16. 7., str. 3.

¹²¹ Prav tam.

¹²² Tudi ..., v: *SN* 73, 1940, 190, 21. 8., str. 3.

¹²³ Vedno večji ..., v: *SN* 73, 1940, 194, 26. 8., str. 2.

¹²⁴ Tudi ..., v: *SN* 73, 1940, 190, 21. 8., str. 3.

¹²⁵ Delavcem ..., v: *SN* 73, 1940, 238, 17. 10., str. 3.

¹²⁶ Kresal, *Tekstilna industrija* ..., str. 385.

¹²⁷ Hutterjeva ..., v: *SN* 73, 1940, 163, 19. 7., str. 3.

Drugi zapis, čigar tipkopis shranjujejo v PAM, je sodba Vojaškega sodišča v Mariboru,¹²⁸ z datumom 7. 8. 1945, ki je Hutterja obsodilo *zločina veleizdaje in zločina pomaganja okupatorju*¹²⁹ na 5 let odvzema svobode s prisilnim delom, na zaplembo celotne imovine in na izgubo aktivne in pasivne volilne pravice ...¹³⁰ Med branjem besedila obsodbe se ni mogoče izogniti občutku, da se Hutterju ni sodilo kot veleizdajalcu in kolaborantu, ampak po ideološki dogmi, po kateri kapitalist, pa četudi takšnega kova kot je bil Hutter, nikakor ni mogel/smel biti dober človek. V samem besedilu obtožbe je najti presenetljive navedbe, ki ga celo na nek način branijo. Res, da se je včlanil marca 1941 v Kulturbund KB,¹³¹ kar je storil *po dolgem oklevanju in temeljitem posvetovanju s svojo ženo zato, da očuva svoje premoženje*.¹³² V tem je bil nekoliko podoben francoskem tovarnarju Renaultu, ki je v strahu, da mu bodo Nemci demontirali tovarne in jih odpeljali v Nemčijo, pristal na to, da je v njih stekla proizvodnja zanje.¹³³ V besedilu obsodbe je kot olajševalna okoliščina posebej poudarjeno, *da je za časa okupacije v več primerih družinam partizanov denarno in drugače pomagal*,¹³⁴ to pa da ni najbolj značilno za *veleizdajalca* in kolaboranta. Tako lahko torej že iz same obsodbe razberemo, da ni bil kakšen zadržan *folksdojčer* ali velikonemec¹³⁵ in da ni zviška gledal na večinski narod, sredi katerega je odraščal in doživljal svoje največje življenjske uspehe. In ne nazadnje: če bi Hutterju lahko dokazali, da je bil dejansko *veleizdajalec* in kolaborant, ga ne bi obsodili le na pet let ječe, ampak bi opravili z njim po hitrem postopku. K navedenemu sodnemu spisu je v PAM priložen tudi spis zgodovinarja prof. dr. Nečaka,¹³⁶ ki dokazuje, da se je Hutterju sodilo, ker je bil pač pripadnik nemške manjšine in da nikakor ni mogel biti nacist, če je vstopil v KB tik pred njegovim razpustom, predvsem pa, da se mu je sodilo kot *razrednemu sovražniku*. Nečak se je učinkovito zavzel za Hutterja pred morebitnimi spotikanji, ker da se ob nemški okupaciji ni umaknil in da je dopustil, da je njegova tovarna delala za potrebe nemškega rajha z jedrnatim ugovorom: »*Nikomur po vojni ni padlo na misel, da bo obtožil*

¹²⁸ PAM, AŠ 6, Vojaško sodišče ..., str. 1–4.

¹²⁹ Prav tam, str. 2. *Sodba* ..., oboje pod 1).

¹³⁰ Prav tam, str. 2. *Sodba* ..., pod tč. a).

¹³¹ Kar je bilo tako ali tako mesec ali dva pred njegovo ukinitvijo aprila 1941.

¹³² Prav tam, str. 3 *Obrazložitev ... ta* (žena, op. av.) *mu je svetovala, naj stopi v KB ...*

¹³³ Splet. V: *!.../ Louis ...*

¹³⁴ Prav tam, str. 4. *Obrazložitev ...* olajševalna okoliščina b).

¹³⁵ Celó nasprotno: *ob zasedbi Maribora je bil prvi, ki so ga Nemci aretirali in zadržali za 24 ur v zaporu*. V: Zaveršnik, Vzor ..., v: 7D 20, 1991. 33, 21. 8., str. 16.

¹³⁶ Nečak, *Elementi* ..., v: PAM, AŠ 6, ..., str. 1–3.

revirske rudarje ali jeseniške železarje, da so 'pomagali nemškemu vojnemu gospodarstvu', ker so delali v rudnikih in železarni, za kar so obtožili Josipa Hutterja ...»¹³⁷

PRIČEVANJA

Pogosto se je Hutterja – zlasti v prejšnjih letih – omenjalo v pogovorih, povezanih z MTT ali njegovim blokom v središču Maribora. Tako je upokojeni obratovodja (1)¹³⁸ Predilnice II v MTT med strokovnim razgovorom o poreklu predilniške tehniške dediščine s področja bivšega MTT v letih 2000–2002 omenil, da je bil Huttter v dobrih odnosih s tovarnarjem Mautnerjem, čigar tovarniški kompleks je mejil na Hutterjevega, čeprav sta bila konkurenta. (Glej sliko 2.)

Dandanašnji je med ljudmi, ki še sploh vedo, kdo je bil Hutter, najti največ takih, ki vedo o Hutterju le drobec, po navadi je to splošen vtis iz otroštva, ko so poslušali pogovore med starejšimi ali pa so jim starejši to pripovedovali. Tako je pričevalka (2),¹³⁹ vnukinja hišnika¹⁴⁰ Hutterjevega bloka in njegove žene, izjavila, da so se stari starši večkrat pogovarjali o Hutterju in govorili o njem *samo dobro*. Nečakinja (3)¹⁴¹ hišnika Hutterjevega bloka in snaha tekstilne delavke podjetja A. Ehrlich Maribor (bivša Merinka) je izjavila (4), da je njena tašča povedala, kako *da je Hutter sicer znal poskrbeti zase, da pa so bili njegovi delavci gospodje*. Izjave v tem smislu so najpogostejše, pri čemer v njihovem prvem delu: *Hutter je znal poskrbeti za sebe* običajno ni zaslediti obsojanja ali zajedljivosti. Pričevalka (3) je podala sicer nepopolno informacijo o tem, da je hišnik Hutterjevega bloka večkrat delal tudi v protituberkuloznem dispanzerju, to je povezovala kot njegovo morebitno poznanstvo s Hutterjem. (Glej Hutter kot rotarijec ...)

Hutterja v najlepši luči kaže pričevanje (5)¹⁴² sina hišnika Hutterjevega bloka, ki je pripovedoval o dogodku o svoji teti, ki je prišla s podeželja in se zaposlila pri Hutterju. Ko je Hutter nekega mrzlega jutra stal v vratarnici svoje tovarne in nagovarjal prihajajoče delavce, spraševal, kako se počutijo

¹³⁷ Prav tam, str. 3.

¹³⁸ Jože Struger.

¹³⁹ Janja Kirič.

¹⁴⁰ Ivan Timošenko, ki so ga stanovalci imenovali tudi »Ruski Ivan«, ker je bil po rodu Ukrajinec, njegovi najbližji pa so ga imenovali »Dada«.

¹⁴¹ Karolina Donža - Lina.

¹⁴² Peter Timošenko.

in če so zadovoljni, jo je med drugimi delavkami takoj opazil. Ker je bila slabo (neprimerno za tisti letni čas) oblečena, ji je dejal, da njegova delavka pač ne sme biti slabo oblečena, zato ji nakazal denar za nakup plašča oziroma podpisal dobavnico (tega se pričevalec ne spominja več natanko).

Najobsežnejše pričevanje je podal sošolec in mladostni prijatelj¹⁴³ (6) Hutterjevega najmlajšega sina, Josipa ml., z mladostnim vzdevkom Pepko.¹⁴⁴ Pričevanje zajema sinova pripovedovanja o svojem očetu:

Pepko je imel zelo rad svojega očeta, vedno je o njem govoril s spoštovanjem. Občudoval je njegovo delavnost. Hutterja je njegov osebni šofer z mercedesom pripeljal vsak dan na kosilo, točno ob 12. uri. Nekega dne je prišel Hutter 5 minut prej. Ko je to opazil, je dejal: »To pa ne gre!« Vrnil se je v tovarno za toliko časa, za kolikor je predčasno odšel iz nje. Pepko se je spominjal, kako je njegov oče, ko se je odpravljaj spat, postavil na nočno omarico list papirja in svinčnik. Pogosto je bila zjutraj popisana polovica strani. Večkrat se je Hutter ponoči prebujal in si zapisoval to, česar se je domislil glede tovarne. Ponoči je večkrat tudi telefoniral, na primer v Egipt, da bi se pozanimal, kolikšna je cena bombaža, ki ga je tam kupoval. Pepko je svojem sošolcu tudi povedal, da je oče razmišljal o tem, da bi del dobička porazdelil med svoje delavce, tega pa takratna oblast ni dovoljevala.

Po Pepkovem pripovedovanju so doma vztrajali, naj bo oblečen »*tako kot vsi ostali*« in da naj ne izstopa. Preprosto mu niso dovolili, da bi bil oblečen drugače – bolje od drugih, čeprav je bilo v razredu in na šoli kar nekaj takšnih. Pričevalec je slišal od drugih ljudi, kako je Josip Hutter kasneje, med vojno, za razliko od drugih mariborskih tovarnarjev, ki so selili svoje stroje v Nemčijo, vztrajal, da njegovi stroji ostanejo v Mariboru, saj da je bilo vse skupaj ustvarjeno v Mariboru. Zaradi tega je prihajal v spore s svojim solastnikom (družbenikom) Pochejem.

Kolikor se pričevalec spominja izjav, ki jih je slišal v otroških in mladostnih letih, Hutterju niti na misel ni prišlo, da bi ob koncu vojne pobegnili iz Slovenije. Ko so ga aretirali, so njegovi delavci zahtevali, naj ga izpustijo.

¹⁴³ Prim. Kurt Kancler.

¹⁴⁴ Pričevalec in Pepko, ki je rad slišal tudi na ime *Peko*, sta bila sošolca v vseh štirih razredih tedanje osnovne šole in na nižji stopnji Prvi gimnazije v Mariboru. Osnovno šolo, imenovano Vadnica, po II. svetovni vojni pa Osnovna šola Bojana Illicha II., sta obiskovala od leta 1937 dalje, medtem ko sta nižjo stopnjo (današnji višji razredi osemletke) Realke, sedanje Prve gimnazije v Mariboru, obiskovala od leta 1941 dalje. Kurt se spominja Pepka kot odličnega plavalca, še posebej nadarjenega za hrbtni stil plavanja. Po vojni sta dokončala šolanje na nižji stopnji in opravila diferencialne izpite. Njuno mladostno druženje se je končalo leta 1948, še preden so se Hutterjevi izselili iz Slovenije.

Številčnost njihove skupine in njihova odločnost sta že mejili na majhno demonstracijo.

Pričevalka (7),¹⁴⁵ hči predvojnega policista, se spominja, kako je njen oče o Hutterju govoril, da je bil po vedanju prijazen in vljuden, tudi če je bil z družbo v kakšnem lokalu. Oče je povedal, da je Hutter obogatel tudi s proizvodnjo (izdelavo) črnega klotla po umoru kralja Aleksandra leta 1934. Ustanove, npr. vrtci in šole so potrebovale za žalne svečanosti klot, da so prekrile prostore, namenjene skupinskemu žalovanju.

Pričevanje (8)¹⁴⁶ sina strojnika v Hutterjevi kotlarni je še posebej zanimivo, saj je med drugim povedal tudi marsikaj manj – če sploh – znanega:

Hutter, po rodu kočevski Nmec, je hodil po obratih med ljudmi in se s tistimi, ki niso znali nemško, tekoče pogovarjal slovensko. Imel je izredno visoko razvit socialni čut. Govoril je, da njegovi delavci ne smejo trpeti nobenega pomanjkanja – imeli so višje plače kot v drugih mariborskih tekstilnih tovarnah, na primer Doktor & drug, Rosner in Thoma.

Za pet do sedem družin svojih vodilnih uslužbencev, ki so jih je tedaj imenovali *znani koristniki*, je Hutter omogočil s sofinanciranjem in s krediti gradnjo vil v Kamniški ulici, *saj, če si Hutterjev človek, ne smeš biti »petler«*.

Po izjavi njegovega očeta Hutter leta 1936 ni izvajal – sicer nad redkimi člani komunistične partije Jugoslavije, ki so bili zaposleni v njegovi tovarni in so se udeležili velike solidarnostne stavke v Mariboru po njej – nobenih represalij.

Ker je Hutter potreboval njegovega očeta, ki je bil med vojno pri njem zaposlen kot strojnik v kotlarni, mu je, čeprav oče rasno pri Nemcih (*Rassenforscherjih*) ni bil najboljše zapisan, uredil z osebnim posredovanjem pri ustreznih organih prepustnice, tako da je lahko obiskoval ženo (družino), ki se je zaradi zavezniškega bombardiranja umaknila v Selnico ob Dravi.

Nikoli se pod Hutterjevim vodstvom ni toliko »kradlo« kot med II. svetovno vojno in to z namenom, da se pomaga partizanom. Tudi Hutterjev sin je bil vzgojen v poštenem duhu, to je dokazal pri denacionalizaciji.¹⁴⁷

Po zlomu nemškega Reicha so Hutterja njegovi zaposleni opozarjali, naj se umakne, on pa tega ni hotel storiti. Tudi strojev ni dal odpeljati v Nemčijo.

¹⁴⁵ Mira Grašič.

¹⁴⁶ Janez Kosi.

¹⁴⁷ Pri tem je omenil prodajo Hutterjevega bloka. Glej: Gerovac, Darilo ..., v: *Manager* 13, 2007, 3, marec, str. 39.

Druga njegova pričevanja so bolj ali manj v dopolnilo opisu gradenj v monografiji dr. Jerneje Ferlež in ne zadevajo neposredno Hutterja kot družbeno odgovorne osebnosti. Iz opisov gradnje hiš v Pobreški koloniji pa je vendarle treba izluščiti eno njegovo izjavo, ki osvetljuje, kateri sloj Hutterjevih delavcev si je lahko privoščil bivanje v koloniji. To so bili po njegovem pričevanju mojstri v predilnici, tkalnici in barvarni.

Dokaj obširno je tudi pričevanje (9),¹⁴⁸ pričevalke, katere oče in mati sta bila Hutterjeva delavca: oče je delal od začetka svoje zaposlitve v sukničarni, nato pa v barvarni. Mati je svoj čas delala pri podjetju Doctor & drug.¹⁴⁹ V tej tovarni so bile plače občutno nižje od tistih pri Hutterju, zato se je pričevalkin oče odločil, da ji bo skušal izposlovati zaposlitev pri Hutterju. Oče se je javil pri ustrezni službi v tovarni, kjer so mu odgovorili, da bo žena dobila zaposlitev, samo počakati je treba, da pride na vrsto. Da ko bo delovno mesto zanj prosto, ga bodo o tem obvestili. Tako se je tudi zgodilo: mati je kot predica dobila tudi pri Hutterju delovno mesto predice. Pričevalka navaja, da je bil zaslužek pri Hutterju bistveno večji, vsaj za cel dinar več na uro kot za enako delovno mesto pri prejšnjem delodajalcu. Pričevalkina oče in mati sta opremila spalnico in kuhinjo, vsakdo od njiju je imel svoje kolo. Hutter je svojim zaposlenim tudi omogočil, da enkrat ali dvakrat mesečno v tovarni kupujejo po znižani ceni blago. Tako sta oče in mati kupila kamgarn – oče za obleko, mati pa za kostim.

Pričevalka je podala še naslednje izjave:

- Hutter je vsak dan po prihodu v tovarno obšel vse oddelke.
- Imel je izjemen posluh za delavce. Ni povzdignil glasu in ni kazal nejevolje. Bil je *karakteren* do svojih zaposlenih. Nanje ni gledal zviška.
- Hutter je bil prepričan, da mora biti pri njem zaposleni tudi v svojem zasebnem življenju zadovoljen, da bo lahko uspešen pri svojem delu.
- Pričevalka je slišala, da je Hutter zbiral zdravila za partizane, morda celo tudi za Pohorski bataljon.

Tudi druge njene izjave predstavljajo dopolnilo o Hutterjevih gradnjah v delu dr. Jerneje Ferlež, vendar je za zgodovinski oris Hutterjeve osebnosti pomembnejši tisti del pričevanja, ki zadeva reakcijo mariborskih industri-
alcev na gradnjo njegove kolonije na Pobrežju:

¹⁴⁸ Sonja Lozar Rak.

¹⁴⁹ Na današnji Valvasorjevi, v neposredni bližini studenške železniške postaje, po vojni imenovana Predilnica in tkalnica.

Hutter je ob začetku gradnje kolonije na Pobrežju izgubil del svoje priljubljenosti med industrialci tekstilnih tovarn, kot so bili na primer Doctor & drug, Thoma in Mautner. Svoje nestrinjanje so podkrepili z izjavami, kot je naslednja: »Kaj pa delavci potrebujejo kopalno kad?« Naslednjih dvajsetih hiš Hutter ni gradil, čeprav bi, kot je kazalo, še rad.¹⁵⁰ Morda je popustil pod pritiskom drugih mariborskih delodajalcev. Prvotnih dvajset hiš naj ne bi bilo po pričevalkinem opremljenih do konca prav iz tega razloga. Tako kleti, razdeljene v dva prostora: takoj pri vhodu v klet najprej drvarnica, nato pralnica, niso imele vmesnih vrat. V prostoru, namenjenem za pralnico, ni bilo vgrajene kadi za pranje perila.

V Hutterjevem obdobju se je naselje imenovalo Hutterjeva kolonija, kmalu po vojni pa so ga preimenovali v Naselje MTT, kasneje pa so hišam, po pet, razvrščeni v štiri vzporedne vrste druga poleg druge, dali imena in hišne številke naslednjih ulic: Ulica Štrauhovih – na jugu, Tekstilna ulica – na sredini ob dveh vrstah hiš in Zupaničeva ulica – na severu, tik ob Čufarjevi ulici. (Glej sliko 3.)

Kako razumevajoč je bil Hutter kot podjetnik, bi lahko potrdila tudi njena izjava, po kateri je Hutter jeseni po koncu vojne sprejel njenega očeta, ki se je vrnil kot vojni begunec in se je prijavil v tovarni za ponovno zaposlitev. Morda ga je po naključju sprejel Hutter sam in ko mu je oče povedal, da je pred vojno delal pri njem 10 let vse do izgnanstva, ga je le-ta vprašal, če lahko že naslednjega dne pride k njemu na delo. To pričevanje ni imelo trdne podlage, saj se je pričevalka (9) sklicevala na *jesen* 1945, ko naj bi bil Hutter že zaprt, zato je bil ta del njenega pričevanja prvotno po dogovoru umaknjen iz zapisa, pripravljenega za objavo. Šele s pričevanjem pričevalca (13) se je vzpostavila možnost, da bi bila lahko ta izpoved resnična, če se je zgodila znatno prej – pred Hutterjevo aretacijo in obsodbo, morda tudi po njej, v kolikor Hutterja niso takoj poslali v delovno taborišče ali pa je bilo prisilno delo mišljeno tako, da je Hutter nekaj časa lahko deloval kot poslovodni organ v lastnem podjetju, kar bi kazalo raziskati.

Veliko pove o Hutterju tudi izjava (10),¹⁵¹ da je osebno med obiski obratov nagovarjal tiste svoje delavce, ki so se izkazali v odnosu do dela, naj se tudi njihovi otroci zaposlijo pri njem. Menil je, da bodo tudi oni dobri delavci tako kot njihovi starši. Isti pričevalec je tudi navedel, kako so

¹⁵⁰ Da bi njena izjava lahko imela realno osnovo, nakazuje stavek v časopisnem članku: /.../ *Na zemljišču, na katerem se bo kolonija gradila, je prostora za 100 takih vil* /.../ V: *Delavci ...*, PS 10, 1937, 14, 5. 4., str. 3.

¹⁵¹ Vili Rozman.

njegovi, potem ko so se v letih pred 2. svetovno vojno preselili na Pobrežje, vendar ne v Hutterjevo stanovanjsko kolonijo, občudovali tiste hiše, ker so imele stranišče na vodno splakovanje in ne na *štrbunk*, kopalne kadi in kanalizacijo.

Po pripovedovanju (11)¹⁵² sina tekstilnega tehnika, ki je delal pri Hutterju, je Hutter zahajal v kranjsko srednjo tekstilno šolo¹⁵³ in pregledoval ocene učencev. Najboljšim med njimi je ponujal delo v svoji tovarni. Tako tudi njegovemu očetu, ki mu, potem ko se je zaposlil pri njem, ni bilo treba plačevati za premog in je morda plačeval tudi nižjo najemnino, v kolikor mu jo je bilo sploh treba.

Pričevanje pričevalca (12)¹⁵⁴ vnaša kljub svoji kratkosti veliko vedrine v opis Hutterja kot človeka in se v bistvu navezuje na pričevanje pričevalke (7),¹⁵⁵ le da je bolj neposredno. Pokojni tast¹⁵⁶ mu je pripovedoval, da je Hutter, če je zašel v družbi prijateljev v kak uglednejši oziroma »boljši« mariborski lokal in je tam opazil pri kakšni od sosednjih miz mariborske študente, ki so sicer študirali na ljubljanski, zagrebški ali praški univerzi, jim je takoj plačal prvo rundo pijače. S tem je primoral druge iz svoje družbe, da so tudi oni plačali študentom – vsak za naslednjo rundo.

Pričevalec (13)¹⁵⁷ je podal zanimivo pričevanje, v katerem se najprej sklicuje na Jernejo Ferlež, ki da je v svoji monografiji napisala, da je Hutter najemnikom v vsaki dvostanovanjski hiši ob njihovi vselitvi v zgodnji jeseni 1937 podelil po klaftro drv ne le zato, da bi se med zimo greli, ampak da bi tudi v tem času presušili od gradnje zadržano vlago v stenah novo zgrajenih hiš.

Znatno pomembnejša je njegova izpoved o tem, kako je Hutter, brezhibno oblečen z dostojanstvenim stiskom rok in z odvitim nalivnim peresom, sprejel tedanjega ministra FLRJ za tekstilno industrijo Toneta Boleta¹⁵⁸ ob prevzemu njegove tovarne v državno last. Medtem ko naj drugi mariborski tovarnarji ne bi imeli pripravljenega gradiva za primopredajo zaradi obupa ali zaradi odpora, je Hutter pričakal Boleta z vzorno urejenim gradivom,

¹⁵² Bojan Cerkvanič.

¹⁵³ Ustanovljena leta 1930 kot srednja strokovna šola z dvoletnim učnim programom. Poleg nje je v kraljevini Jugoslaviji delovala le še ena tovrstna šola v Leskovcu. V: Kresal, *Tekstilna industrija ...*, str. 158–160.

¹⁵⁴ Vasja Dremelj.

¹⁵⁵ Glej op. 145.

¹⁵⁶ Josip Butinar (1913–1980).

¹⁵⁷ Ivan Gorjup - Anti.

¹⁵⁸ Anton Bole (1926–1990), splet. V: *!.../Anton Bole in Osebnosti: ...*, str. 85.

v katerem ni manjkal niti opis razvoja tovarne. Prav to pričevanje utegne potrditi pričevalkino (9) pripoved.

V zgoraj navedenih pričevanjih naletimo na splošno znane resnice o Hutterju, so pa tudi takšne, ki so manj znane, med drugim tudi to, da je v obratih tekoče govoril slovensko, če zaposleni niso razumeli nemško, da je dopustil, da se je odvajalo za partizane, predvsem pa to, da je toleriral udeležbo delavcev članov KP v stavki leta 1936.

Posamezna kratka pričevanja je najti tudi v tisku. Tako je že pokojni dr. Danilo Požar, ugledni Košarjev sostanovalec, čigar mati je bila delavka pri Hutterju, povedal: »Mama je dobivala po 4 din na uro, kar je bilo veliko, saj je Hutter svoje delavce dobro plačeval in so ga imeli radi. Ko so delavke prišle ob 6. zjutraj v službo, je bil on že tam in je z inženirji pregledoval stroje.«¹⁵⁹

Tudi snaha hišnika Hutterjeve vile, nato pa oskrbnika počitniške vile v Ribnici na Pohorju, je za tisk prenesla tastovo mnenje o Hutterju, da je bil Josip Hutter pravičen, a strog gospodar, ki pa delavcem ni delal krivic.¹⁶⁰

HUTTER KOT DRUŽBENO ODGOVORNA OSEBNOST

Iz zapsanega, ki ima dokumentirano podlago, in iz pričevanj, ki se med seboj potrjujejo, si lahko ustvarimo podobo Hutterjeve osebnosti.

Eden od osnovnih kriterijev (prvin) družbene odgovornosti, ki se pogosto pojavlja na raznih simpozijih, je *celovitost*, upoštevanje čim več možnih vplivov in posledic, če že ne vseh, ocenjevanje s čim več danih zornih kotov, če že ne z vseh.

Da bi Hutterja dojeli kot družbeno odgovorno osebnost v kar najširšem spektru, bi ga kazalo primerjati z avtomobilskimi veleindustrialci, kot so Henry Ford I¹⁶¹ (30. 7. 1863–7. 4. 1947),¹⁶² Giovanni Agnelli¹⁶³ (13. 8. 1866–16. 12. 1945)¹⁶⁴ in Louis Renault¹⁶⁵ (12. 2. 1877–24. 10. 1944).¹⁶⁶ Zakaj ravno avtomobilski veleindustrialci? Ker je o njih največ znanega in je dokaj preprosto najti v periodičnem tisku ali na spletu njihove življenjske zgodbe z opisi njihovih nedvomno velikih dosežkov, njihovih svetlih in temačnih

¹⁵⁹ Klipšteter, Po sedmih ..., str. 42–43.

¹⁶⁰ Šeruga, Hutterjev ..., v: *Večer* 68, 2012, 172, 27. 7., str. 12.

¹⁶¹ Mož, ki ..., str. 10–31.

¹⁶² Splet. V: .../Henry_Ford.

¹⁶³ Torinsko ..., str. 78–92.

¹⁶⁴ Splet. V: .../Giovanni_Agnelli.

¹⁶⁵ Louis ..., str. 46–76.

¹⁶⁶ Splet. V: .../Louis_Renault.

osebnostnih lastnosti. Za Hutterja velja, da je bil delu predan in da je to pričakoval tudi od drugih. Toda tako bi lahko tudi označili Forda,¹⁶⁷ Agnellija¹⁶⁸ in Renaulta.¹⁶⁹ Že označba *biti predan delu in zahtevati to tudi od drugih* je lahko dvoumna. Bolj preprosto, zato pa tudi bolj neposredno, bi se jo dalo razumeti tudi tako, da so bili vsi trije imenovani sicer nesporno garači, obenem pa sta bila vsaj Ford in Renault tudi brezobzirna priganjača, ki sta se pokazala tudi kot neusmiljena zatiralca stavk. Po ljudskih pričevanjih in tudi zapisih slednje za Hutterja nikakor ne velja. Nadalje: tudi Ford¹⁷⁰ in Agnelli¹⁷¹ sta se izkazala z razmeroma visoko razvitim socialnim čutom, ki se je odražal predvsem z izgradnjo, na primer bolnišnic, šol in še marsičesa drugega. Forda¹⁷² in Agnellija¹⁷³ je mogoče primerjati s Hutterjem tudi po tem, da sta svojim zaposlenim dajala najvišje plače vsaj v svoji osnovni gospodarski panogi. Ford je tudi uvedel še soudeležbo pri delitvi dobička, kot eden prvih pa triizmensko delo; če že ne prvi – pa vsaj v ZDA – je začel zaposlovati ženske, črnce in invalide.¹⁷⁴ Edinole v teh oblikah delovanja, zlasti Fordovega, na videz ni kakšnih bistvenih razlik med njim in Hutterjem. Velike pa so razlike v značaju in vedenju do soljudi: pri Fordu okrutnost tudi do najbližjih – njegov odnos do sina Edsla,¹⁷⁵ ki je bil za Forda preveč »mehak« ali do svojega dolgoletnega sodelavca Williama Knudsna,¹⁷⁶ ki ga je odslovil, ker je ta povsem upravičeno izjavil, da bi bilo treba legendarni Fordov model T, popularno imenovan *Pločevinasta Lizika* (angl. Tin Lizzie oz. Tin Lizzy), po dvanajstih letih proizvodnje zamenjati s sodobnejšim modelom, medtem ko je bil Renault nepriljuden, tiranski, nadut, grob¹⁷⁷ in prepirljiv.¹⁷⁸ Hutterju česa takega nihče od pričevalcev ne pripisuje. In končno, kar zadeva svetovni nazor: vsesplošno je znano, da je bil Ford antisemit do take mere, da ga je Adolf Hitler videl kot prvega ameriškega nacista, če bi vojaško premagal ZDA, Agnelli pa je tako odkrito podpiral Mussolinija, da so ga leta 1945 odstranili z vodstva koncerna

¹⁶⁷ Mož, ki ..., str. 14–15 in str. 18.

¹⁶⁸ Torinsko ..., str. 80.

¹⁶⁹ Louis ..., str. 52, 54–55, 59 in str. 61.

¹⁷⁰ Mož, ki ..., str. 23.

¹⁷¹ Torinsko ..., str. 82–83.

¹⁷² Mož, ki ..., str. 22.

¹⁷³ Torinsko ..., str. 81–82.

¹⁷⁴ Mož, ki ..., str. 22.

¹⁷⁵ Prav tam, str. 24–31.

¹⁷⁶ Prav tam, str. 26.

¹⁷⁷ Louis ..., str. 61, 64.

¹⁷⁸ Splet. V: .../Louis_Renault.

in so ga njegovi nasledniki dobili ponovno v upravljanje šele leta 1963.¹⁷⁹ Slednji tudi ni imel nobenih predsodkov, da ne bi že v predvojnem obdobju proizvajal motornih vozil za Rdečo armado, v sami Sovjetski zvezi pa je ustanovil tovarno krogličnih ležajev in se srečal s Stalinom.¹⁸⁰ Hutter ni bil takega kova! Kot kočevski Nmec z jugoslovanskim državljanstvom¹⁸¹ se je poročil s Slovenko, v obratih je s Slovenci tekoče govoril slovensko, družina, ki si jo je ustvaril, je bila slovensko zavedna, doma so govorili samo slovensko.¹⁸² (Glej pričevanje pod (8).) Tudi skulptura predice v naravni velikosti v njegovi tovarni ima slovensko narodno nošo, ker jo je baje kipar¹⁸³ oblikoval tako zato, ker se je žena lastnika Hutterja /.../ navduševala nad narodnimi nošami.¹⁸⁴

Slika 4: Skulptura predice v slovenski narodni noši in v naravni velikosti, delo kiparja Ivana Sojča, 1937. Prenos iz spleta: www.burger.si/DOGODKI/Preteklost/MTTTekstil/vrp.html

¹⁷⁹ Splet: V: ... /Fiat.

¹⁸⁰ Torinsko ..., str. 82.

¹⁸¹ Kresal, *Tekstilna industrija* ..., str. 109.

¹⁸² Zaveršnik, *Vzor* ..., v: 7D 20, 1991. 33, 21. 8., str. 16.

¹⁸³ Ivan Sojč (1879–1951) leta 1937.

¹⁸⁴ Lik ... www.burger.si/DOGODKI/...

Med vojno je Hutter *ves čas*¹⁸⁵ podpiral partizane. (Glej pričevanji pod (8) in (9).) Morda je Hutterjeva medvojna usoda dokaj podobna Renaultovi: oba sta, da bi rešila svoje življenjsko delo pred odvzemom ali selitvijo proizvodnje v Nemčijo, pristala – po njunem – na manjše zlo, kar je do neke mere razumljivo. Razen tega naj bi Hutter imel v mislih, *kaj bi se zgodilo z njegovimi delavci, saj bi po vsej verjetnosti večino, zlasti slovenskih delavcev izselili ali pa prisilno odpeljali v Nemčijo*,¹⁸⁶ če bi se odločil kako drugače.

V iskanju podobnosti in razlik med zgoraj omenjenimi tremi s Hutterjem je treba navesti, da je bil Ford genialen organizator proizvodnje, saj je na osnovi njegovih razmišljanj in opazovanj¹⁸⁷ stekel leta 1913 *prvi tekoči trak v avtomobilski industriji*,¹⁸⁸ Renault pa se je uveljavil tudi kot izreden izumitelj, saj je patentiral *tristopenjski menjalnik s kardansko osjo* za prenos moči v avtomobilu,¹⁸⁹ medtem ko Hutterju sicer ne gre oporekati smisla za tehniko in velikih organizacijskih sposobnosti, vendar so tehnološke inovativne rešitve v njegovih obratih morda vendarle prinašali njegovi sodelavci. V medčloveških odnosih, naj bo v tovarni ali izven nje, je bil Hutter daleč pred Fordom in Renaultom. Predvsem pa Hutter ni bil kontroverzna, bipolarna osebnost. In v tem je njegova veličina. Ni bil *znan le kot človek podjetnosti, ampak tudi kot človek solidarnosti*.¹⁹⁰ Glede na celovitost – enega od osnovnih kriterijev za družbeno odgovornost – je Hutter v primerjavi s trojico bližje pojmovanju družbeno odgovorne osebnosti kot kdor koli od njih. Nekateri pripisujejo Hutterjevo razumevanje sočloveka kot posledico njegovega odraščanja v veliki družini na podeželju. Toda enako bi lahko označili tudi Fordovo odraščanje,¹⁹¹ pa ga ne moremo označiti drugače kot človeka velikih nasprotij.

Pri iskanju podobnosti je treba omeniti še skromnost. Za Hutterja je premalo reči, da je bil osebno skromen. Takšni so bili tudi Ford,¹⁹² Agnelli¹⁹³

¹⁸⁵ Zaveršnik, Vzor ... v: 7D 20, 1991. 33, 21. 8., str. 17.

¹⁸⁶ Prav tam, str. 16.

¹⁸⁷ Navdih zanj je dobil, ko si je ogledoval delovni procesi v neki čikaški klavnici, Overbye: Nov ..., v: *Illustrated History 2*, 2013, 18, str. 36. Ford ni bil prvi, ki je uvedel tekoči trak. Prvič je uporabili tekoči trak leta 1787 mlinar Oliver Evans. Prav tam.

¹⁸⁸ Mož, ki ..., str. 20.

¹⁸⁹ Splet: *Early life ...*, v: .../Louis_Renault.

¹⁹⁰ Izjava zasl. prof. dr. Matjaža Muleja, str. 20. V: Klipšteter, Dr. Matjaž ..., *Mariborčan 12*, sept. 2006, str. 18–22.

¹⁹¹ Mož, ki ..., str. 11.

¹⁹² Mož, ki ..., str. 12. Znani sta tudi črno-bela fotografija Forda, ki v fraku in s cilindrom na glavi pobira s pločnika novčič, in njegova izjava ob tem, da ni tako bogat, da ga ne bi pobral.

¹⁹³ Torinsko ..., str. 81.

in Renault.¹⁹⁴ Hutter je vendarle šel dlje od skromnosti samo zase. Z bogastvom ni hotel izzivati okolice, to je zahteval tudi od svojih najbližjih, pa naj bodo to žena ali otroci: »Beti, nikar nerca! Zdaj imamo prijatelje, če boš imela nerca, pa prijatelje lahko izgubimo!«¹⁹⁵ (Glej pričevanje (6).) Nikoli ni pozabil na svoje poreklo, na to, da je odraščal v družini z desetimi otroki. Še kot tovarnar je večkrat zahajal v rojstni kraj in prinašal je tudi blago iz tekstilne tovarne in z njim obdaroval vaške otroke.¹⁹⁶

Spletni zapis »/.../ procesiranemu industrialcu Hutterju iz Maribora je bilo zaplenjenih 250 slik svetovno znanih mojstrov /.../« bi bilo mogoče razumeti, kot da se Hutter ni le razdajal v številnih dobrodelnih aktivnostih in akcijah ter v omogočanju brezobrestnih posojil za svoje delavstvo, vendar tolikšno število slik ne vzdrži resne presoje. Ker vse izmed 250 slik svetovno znanih mojstrov niso mogle biti same miniature, je vprašljivo, kako je mogel tovarnar spraviti (večino) teh 250 slik v svojo vilo ob mariborskem mestnem parku, saj vse niso mogle biti razobešene po dnevni sobi ali sobi za goste, spalnici staršev in po hodnikih. Pa tudi če bi jih še kaj razobesil po svoji pisarni v tovarni in po počitniški hiši na ribniškem Pohorju, je kaj malo verjetno, da bi jih bilo vsaj približno toliko.¹⁹⁷ V zaplembnem zapisniku¹⁹⁸ ni zaslediti nobenega prostora, ki bi lahko spominjal na depo, in edina slika, delo slikarja, najverjetneje Ivana Kosa (1895–1981),¹⁹⁹ ki je v zapisniku navedena, ni bila zaplenjena in jo je oblast prepustila kot osebno lastnino tedaj še mladoletnemu sinu Josipu ml. Možno je sicer, da je bilo v vili res nekaj slik svetovno znanih mojstrov, toda te so izginile, še preden je zaplembna komisija prišla v vilo.

Njegova vila z vrtom²⁰⁰ in počitniška vila na Pohorju²⁰¹ sta bili vzorčni primerek sodobne gradnje, prostorskega urejanja in arhitekture, vendar brez pretiranega, kičastega razkošja. *Hutterjeva vila je na nek način izkazovala osebno skromnost in nebahavost*,²⁰² kar velja razumeti kot čistost linij, brez nepotrebnih stilskih okraskov. Bolj po domače, zato pa toliko

¹⁹⁴ Louis ..., str. 65. Vendar ne za svojo dolgoletno prijateljico.

¹⁹⁵ Ferlež, *Josip Hutter in ...*, str. 85.

¹⁹⁶ Prav tam, str. 13, op. 3.

¹⁹⁷ Takšno je bilo tudi mnenje Maria Berdiča - Codelle, mariborskega kustosa in znanega likovnega kritika v telefonskem razgovoru z avtorjem dne 17. 7. 2013.

¹⁹⁸ Popis in ..., Zp 53/45 – 2, 21., 22. in 23. 8. 1945. V: PAM, Okrajno sodišče Maribor 1945–1978, AŠ 240 ...

¹⁹⁹ Popis in ..., Zp 53/45 – 1, ..., str. 2. PAM. Okrajno ..., AŠ 240 ...

²⁰⁰ Simonič, *Arhitektonski vrtovi ...*, v: *Večer* 64, 2008, 182, 7. 8., str. 15.

²⁰¹ Šeruga, *Elektrifikacija ...*, v: *Večer* 68, 2012, 156, 9. 7., str. 14.

²⁰² Ferlež: *Pričevalnost ...*, str. 14. V: *Glasnik* 49, 2009, št. 3–4.

bolj slikovito pa je podala svojo oceno o opremljenosti njegove vile njegova šivilja: »Nič pretiranega, nič čičke – čačke, vse herclih.«²⁰³

Za Hutterja bi lahko dejali, da je bil glede uvajanje tehniških novosti, na primer električnih²⁰⁴ štedilnikov v svojo vilo in v Hutterjevem bloku, tehniški zanesenjak, vendar je tudi pri tem znal obdržati občutek za mero. Vsekakor bi znal še boljše »poskrbeti zase«, če bi le hotel.

Prosti čas je preživel na sprehodih po Pohorju, tako izkazoval ljubezen do narave in bil blizu tega, kar danes imenujemo *okoljska osveščenost*, zlasti še če upoštevamo, da je sprva začel kot lovec, kaj kmalu pa se je posvetil sprehajanju po pohorskih gozdovih, pozimi turnemu smučanju v okolici svoje počitniške hiše in fotografiranju v naravi.²⁰⁵

Slika 5: Ostanke Hutterjeve počitniške hiše na ribniškem Pohorju, požgane med 8 in 9. oktobrom leta 1942. Avtor in datum fotografije nista znana. PAM, Pogorišče Hutterjeve vile Ribn. koč, fond: Planinsko društvo Maribor Matica 1928–1999, sign.: SI_PAM/1237, AŠ 28. (Elektronska obdelava: mag. Gerhard Angleitner.)

²⁰³ Prav tam, str. 18.

²⁰⁴ Ferlež, *Josip Hutter in ...*, str. 76.

²⁰⁵ Prav tam, str. 83, op. 89.

Potovanjem po Srednji Evropi – v Benetke, v Gradec, na Dunaj – in letovanju na Jadranu²⁰⁶ se ni odrekal, vendar o njem ne moremo trditi, da bi bil svetovni popotnik. Lahko bi, denimo, imel jahto, kot na primer Grassner, solastnik tržiške tekstilne tovarne Glanzmann & Grassner, ki je *med stavko odplul s svojo jahto na letovanje*.²⁰⁷ Hutterju kaj takega še na misel ne bi prišlo.

In primerjava Hutterja s podjetniki v medvojni slovenski tekstilni industriji? Nedvomno so zaposleni pri njem dobivali najvišje osebne dohodke. (Glej Hutterjevo delovanje za ...) Kar pa zadeva gradnjo zanje, velja omeniti, da so *lastne delavske kolonije* postavili tudi *Glanzmann & Gassner* v Tržiču in *Mautner* v Litiji ter v *Preboldu* in da so *skoraj vsa tekstilna podjetja v Sloveniji imela stanovanja za svoje uslužbenke, tehnične strokovnjake in mojstre*.²⁰⁸ Tudi ni bil edini v Mariboru, ki je predlagal solidarnostni plačani dopust ob stavki leta 1936. (Glej Hutterjevo delovanje za ...)

Hutterju celo sicer močno ideološko indoktrinirani zbornik ob 20. obletnici velike solidarnostne stavke v Sloveniji²⁰⁹ priznava, da mu vsi tekstilni tovarnarji v Sloveniji niso docela zaupali, da se bo ob stavki brez zadržkov in v vsakem pogledu postavil na njihovo stran. Ob njegovem prizadevanju za človeka dostojni eksistenčni minimum lahko upravičeno sklenemo, da je bil najbolj človeški podjetnik med njimi.

Hutter je nastopal kot človek visokih vrednot in etike, to je dokazoval s svojim načinom življenja in ga je skušal prenašati tudi na svoje najbližje. Vse, kar je znanega o njem, izpričuje, da je deloval blizu danes uveljavljene sheme za udejanjanje družbene odgovornosti po sosledju prehajanja skozi določene faze, imenovanem VKEN (Vrednote → Kultura → Etika → Norme; angl. VCEN).²¹⁰

Možnost, da bi Hutter vendarle bil preračunljivec, ki bi z bolj umirjeno, danes bi rekli z »*mehko*« obliko izkoriščanja, lahko od svojih zaposlenih pridobil čim več, postavimo kot manj verjetno, če je že ne moremo popolnoma ovreči. Nikakor ga ne gre primerjati, kaj šele enačiti s Katom Starejšim (234 pr. n. št.–149 pr. n. št.), ki je v svojem delu *De agri cultura* (slov. O

²⁰⁶ Prav tam, str. 13, op. 3.

²⁰⁷ Demonstrativno, na samem začetku velike stavke leta 1936, ker se ni hotel pogajati s stavkajočimi delavci. Kresal, *Tekstilna industrija ...*, str. 349.

²⁰⁸ Kresal, *Tekstilna industrija ...*, str. 271.

²⁰⁹ *Velika tekstilna ...*, str. 65–119.

²¹⁰ Zasl. prof. Matjaž Mulej jo je uporabil tudi v pozdravnem nagovoru udeležencem 8. Mednarodne konference ... Mulej, *Pozdravni ...*, v: 8. Mednarodna ..., zbornik povzetkov prispevkov, Maribor 2013, str. 8. VKEN je najti zlasti v elektronskem gradivu: ESEJI o ..., knjiga na zgoščenki, 1 optični disk (CD-ROM), 12 cm [Elektronski vir], Maribor 2011.

poljedelstvu) med drugim sicer zapisal, da je treba paziti, *da je za sužnje dobro poskrbljeno in da jih ne zebe ali niso lačni* (5. pogl.) pa tudi to, da je treba prodati *zgaranega vola, bolno živino, star voz, staro orodje, starega sužnja, bolnega sužnja in vse, kar je odveč* (2. poglavje).²¹¹

ZAKLJUČEK

Edina monografija o Hutterju do sedaj je osredinjena na njegove gradbene dosežke, kar precej pa nam pove tudi o njegovem življenju in o njem kot o človeku. Vendar še marsikaj manjka. To nista samo počitniška vila na Pohorju in »inženirska« bajta. Za nadaljnjo obdelavo so pomembnejši arhitektura njegovih industrijskih zgradb, okoljska ureditev med njimi, opis Hutterjeve pisarne in tako imenovane manufakture, opis prostorov z vzorci blaga v sami tovarni, posebej tehnološka oprema, ki jo je moč videti na fotografijah s predvojnih dni. Tudi njegovo življenje do prihoda v Maribor je premalo raziskano. Prav gotovo obstajajo arhivski podatki o njegovem šolanju in poklicnem delovanju v Ljubljani, iz katerih bi postalo razvidno, da je bil pravi samorastnik – ali kot temu pravijo na Zahodu – *self made man*.²¹² Morda se bo marsikdo vprašal: čemu monografija o človeku, čigar vrhunec ustvarjalnosti je omejen na štirideseta leta dvajsetega stoletja in da takšnih podjetnikov skorajda ni več, čas je šel dalje, pa če je to komu všeč ali ne. Vendar to ne drži.

V model družbene ureditve prihodnosti, v kateri ne bo smelo biti več plenilskega neoliberalizma, bodo prav gotovo vključene pozitivne prvine kapitalizma in socializma v nekem določenem optimalnem razmerju. Tudi takrat bo moral imeti profil podjetnika, širše gledano vodilnega kadra, v osnovi podobne lastnosti, kot jih je imel Hutter, ki nikakor ni le neka lepa paradigma v času, ki je daleč za nami. Ljudje, kot so Hutter, morajo biti vzor za prihodnost, ki naj pride čim prej.

Zahvaljujem se vsem navedenim pričevalcem in vsem tistim, ki so mi posredovali znanje, gradivo, podatke in/ali omogočili stik s pričevalci, kot so: zasl. prof. dr. Matjaž Mulej, zasl. prof. Božidar Hribernik, doc. dr. Aleš Maver, dr. Jerneja Ferlež, dr. Marjan Žnidarič, dr. Gregor Pivec, dr. Vlasta Stavbar, Dejan Kac, Nina Lončar, Borut Gombač, Nela Jergović, Sabina

²¹¹ Maver, *cato1. doc.*, priponka pod zadeva: **Katon**.

²¹² *Arhetipski self ...*, v: Sunčič, *Značilnosti ...*, str. 342, op. 42 v: *Mesto in ...*

Lešnik, Leopold Avberšek - Mikec, mag. Irena Mavrič - Žižek, mag. Gerhard Angleitner - Gero, Stane Kocutar, Vili Rozman, Ivo Žajdela, Metod Berlec, Branka Grujičič, Vita Canjko - Javornik, Ksenija Gerovac, Silva Šeruga, Primož Premzl, Mario Berdič - Codella, Karolina Donža - Lina, Franc Gril, Vasja Dremelj in Mirko Cinauer.

VIRI IN LITERATURA

Monografije

Barbara Ajdinovič, Urška Mavrič, Andreja Štancer, *Josip Hutter – osebnost in podjetnik*. Raziskovalna naloga srednješolcev. Maribor 1999.

Jerneja Ferlež, *Josip Hutter in bivalna kultura Maribora*. Maribor 2009.

Maja Godina, *Iz Mariborskih predmestij/O življenju in kulturi mariborskih delavcev v letih 1919 do 1941*. Maribor 1992.

Božidar Hribernik, *Prvi Rotary klub na Slovenskem/Slike in dokumenti Rotary kluba Maribor iz obdobja 1930–1941*. Maribor 2006.

France Kresal, *Razvoj tekstilne industrije v Sloveniji 1918–1941*. Doktorska disertacija, Ljubljana 1972.

France Kresal, *Tekstilna industrija v Sloveniji*. Ljubljana 1976.

France Kresal, *Zgodovina socialne in gospodarske politike od liberalizma do druge svetovne vojne*. Ljubljana 1998.

Ermin Kržičnik, *Gospodarski razvoj Maribora/Gradivo k zgodovini industrializacije mesta Maribora*. Maribor 1956.

Osebnosti: veliki slovenski biografski leksikon. Ljubljana 2008.

Gregor Pivec, *Razvoj Bolnišnice Maribor od ustanovitve do druge svetovne vojne*. Doktorska disertacija. Maribor 2011.

Veliki slovar tujk. Ljubljana 2002.

Nataša Vodopivec, *Podjetništvo v Mariboru in v okolici med svetovnjima vojnama*. Diplomsko delo. Maribor 2004.

Zborniki, katalogi

Franjo Baš (pseudonim Jože Mrčenik), *Gospodarske in kulturne slike iz Maribora in okolice iz zadnjih 100 let*. Maribor 1934.

Franjo Baš, *Razvoj Maribora v l. 1918–1938. V: Kronika slovenskih mest*. Ljubljana, avgust 1939, letn. 6, št. 2, str. 57–68.

Suzana Čeh idr., *Vodnik po fondih in zbirkah Pokrajinskega arhiva Maribor*. Maribor 2009.

Filip Čuček idr., *Nemci in Maribor: stoletje preobratov: 1846–1946*. Katalog razstave. Maribor 2012.

Jerneja Ferlež, Josip Hutter in njegova mariborska leta. V: *Koroški koledar 2010*. Celovec 2010. Str. 176–186.

7. mednarodna konferenca *Družbena odgovornost in izzivi časa 2012* = 7th International Conference *Social Responsibility and Current Challenges 2012: Inoviranje kulture za več družbene odgovornosti – kot pot iz socio – kulturne krize = Innovation of culture toward more social responsibility – the way out of socio-cultural crisis*. Zbornik povzetkov prispevkov = conference proceedings abstracts. Maribor 2012.

8. mednarodna konferenca *Družbena odgovornost in izzivi časa 2013* = 8th international conference *Social responsibility and current challenges 2013: Izobraževanje in komuniciranje za več družbene odgovornosti = Education and communication for more social responsibility*. Zbornik prispevkov povzetkov = conference proceedings – summaries. Maribor 2013.

Mesto in gospodarstvo/Mariborsko gospodarstvo v 20. stoletju, Zbornik referatov s simpozija. Maribor 2010.

Srce in možgani naše kulture: podobe in prostori meščanstva na slovenskem Štajerskem med svetovnim vojnama. Katalog razstave. Maribor 2012.

Andrej Studen: »Delavec njegov še stanovanja nima, lastnega že tako ni misliti«. V: *Zgodovina socialnega dela v Sloveniji: med družbenimi gibanji in političnimi sistemi*. Ljubljana 2006.

Velika tekstilna stavka Slovenije 1936/Dokumenti in pričevanja. Zbornik ob 20. obletnici velike solidarnostne stavke. Kranj 1956.

Časopisi, revije

Časopisje

Manager

Mariborski večernik Jutra (MVJ)

Ponedeljski Slovenec (PS)

Slovenec

Slovenski narod (SN)

7D

Večer

Andreja Basle, Dediči mariborskega industrialca Josipa Hutterja. V: *Manager* 13, 2007, 3. marec, str. 39.

Božič v mariborski bolnici. V: *SN* 73, 1940, 298, 30. 12., str. 3.

Davi se je pričela v Mariboru splošna stavka stavbinskega delavstva. V: *SN* 73, 1940, 214, 19. 9., str. 2.

- Friderik Degen, Bela golobica na Pohorju/Korenine Ribniške kočje segajo 70 let nazaj. V: *Večer* 56, 2000, 43, 21. 2., str. 8.
- Delavcem Hutterjeve tekstilne tovarne v Mariboru odpovedano. V: *SN* 73, 1940, 238, 17. 10., str. 3.
- Delavci v skrbi za svojo starost/«Društvo za starostno preskrbo delavcev tvrdke Hutter in dr.» v Mariboru bo letos gradilo 18 dvodružinskih vil, *Ponedeljski Slovenec* 10, 1937, 14, 5. 4., str. 3.
- Hutterjeva tvornica povečuje svoje obrate. V: *SN* 73, 1940, 163, 19. 07., str. 3.
- Jerneja Ferlež, Pričevalnost različnih virov za raziskovanje bivalne kulture: primer Hutterjeve vile v Mariboru. V: *Glasnik slovenskega etnološkega društva (glasnik SED)*, 2009, 49, št. 3–4, str. 14–20.
- Kriza v mariborski industriji. V: *Slovenec* 68, 1940, 137, 18. 6., str. 7.
- Ksenija Gerovac (pseudonim B. K.), Darilo Hutterjevih dedičev mariborski občini. V: *Manager* 13, 2007, 3, marec, str. 39.
- Likvidacija društva za starostno preskrbo delavcev pri tvrdki J. Hutter & drug. V: *SN* 73, 1940, 132, 12. 6., str. 3.
- Louis Renault, Nenavadna zgodba o človeku, ki je k motorizaciji Evrope prispeval več kot katerikoli drug. V: *RADAR* 13, 1988, 138, februar, str. 46–76.
- Kakšna bo usoda Hutterjevega pokojninskega sklada. V: *MVJ* 14, 1940, 132, 13. 6., str. 3.
- Mariborske in okoliške novice (dnevna rubrika). V: *MVJ* 10, 1936, 204, 7. 9., str. 3.
- Mariborske tekstilne zopet delajo. V: *Slovenec* 64, 1940, 207. 10. 9., str. 2.
- Mož, ki je živel le za avto. V: *RADAR* 2000 24, 1999, 250, februar, str. 10–31.
- Naredba policije radi tekstilne stavke. V: *MVJ* 10, 1936, 200, 2. 9., str. 3.
- Otmar Klipšteter, Dr. Matjaž Mulej privrženec prenov in izboljšav. V: *Mariborčan* 12, 2006, september, str. 18–22.
- Otmar Klipšteter, Po sedmih desetletjih. V: *Mariborčan* 13, 2007, oktober, str. 42–43:
- Tajno glasovanje bo odločilo. V: *MVJ* 14, 1940, 136, 18. 6., str. 4.
- Torinsko avtomobilsko carstvo. V: *RADAR* 6, 1981, 55, marec, str. 78–92.
- Tovarna Hutter dela. V: *Slovenec* 64, 1936, 205, 8. 9., str. 5.
- Tanja Simonič, Arhitektonski vrtovi Ilse Frischerauer. V: *Večer* 64, 2008, 182, 7. 8., str. 15.
- Sklep unionskega shoda: stavka se nadaljuje. V: *MVJ* 10, 1936, 201, 3. 9., str. 3.
- Silva Šeruga, Elektrifikacija Pohorja. V: *Večer* 68, 2012, 156, 9. 7., str. 14.
- Silva Šeruga, Hutterjev hišnik Karl. V: *Večer* 68, 2012, 172, 27. 7., str. 12.
- Sklep slovenskih industrialcev. V: *Slovenec* 64, 1936, 200, 2. 9., str. 2.
- Skrajšano obratovanje tudi pri tvrdki Hutter in drug. V: *SN* 73, 1940, 160, 16. 7., str. 3.
- Socialno skrbstvo v Mariboru / Plemenito delo za socialno oskrbo rekonvalescentnih delavcev. V: *SN* 73, 1940, 269, 23. 11., str. 4.

- Stavka tekstilnega delavstva v Mariboru. V: *Slovenec* 64, 1936, 201, 3. 9., str. 2.
- Stavka v Mariborskih tekstilnih tovarnah. V: *Slovenec* 64, 1936, 200, 2. 9., str. 2.
- Stine Overbye, Nov Ford vsakih 9 sekund. V: *History* 2, 2013, 18. 10. 7., str. 32–39.
- Tudi Hutterjeva tekstilna tovarna v stiski/ 350 delavcem in delavkam preti redukcija – Nekaj so jih že odpustili. V: *SN* 73, 1940, št. 190, 21. 08., str. 3.
- Usoda Hutterjevega pokojninskega sklada. V: *Slovenec* 68, 1940, 124, 2. 6. str. 8. Enak naslov in enako besedilo tudi v: *Gorenjec* 24, 1940, 23, 8. 6., str. 4.
- V mariborskih tekstilnih tvornicah zopet delajo. V: *MVJ* 10, 1936, 218, 24. 9., str. 3.
- Herbrert Zaveršnik, Vzor kapitalista in dobrotnika delavcev Resnica o tovarnarju Josipu Hutterju. V: *7D* 20, 1991. 33, 21. 8., str. 16–17.
- Vedno večji zastoj v tekstilnih tovarnah/V vseh tekstilnih tovarnah v Sloveniji primanjkuje surovin, da so morali začeti omejevati proizvodnjo in odpuščati delavce. V: *SN* 73, 1940, 194, 26. 8., str. 2.
- Ivo Žajdela (psevdonim V. M), Prezrti mariborski industrialec. V: *Demokracija* 14, 2009, 13, 26. 3., str. 42–44.

Elektronsko gradivo

en.wikipedia.org/wiki/Henry_Ford

en.wikipedia.org/wiki/Fiat

en.wikipedia.org/wiki/Giovanni_Agnelli

en.wikipedia.org/wiki/Louis_Renault

si.wikipedia.org/wiki/Anton_Bole

www.slovenskenovice.si/novice/slovenija/mariborski-rotarijci-od-1930

7th IRDO International Conference Social Responsibility and Current Challenges 2012: *Innovation of culture toward more social responsibility – the way out of socio-cultural crisis*. Zbornik prispevkov = conference proceedings, zgoščenka (CD-ROM), 12 cm, Maribor 2012.

8th IRDO international conference Social responsibility and current challenges 2013: *Education and communication for more social responsibility*. Conference proceedings = zbornik prispevkov, zgoščenka (CD-ROM), 12 cm, Maribor 2013.

Aleš Maver, *cato1.doc*, priponka pod zadeva: **Katon**, poslano 18. 10. 2012 od: alexius.mauer@gmail.com

Lik tekstilne delavke. V: www.burger.si/DOGODKI/Preteklost/MTT/Tekstil/vrp.html, MTT tekstil. Situacija: 5. oktober 2012.

Razmišljanje / Blog o zakulisju Slovenije, Pozar report.si, pozareport.si/?Id=zvezde_izjave&View=novica...14806..., 20. 2. 2010, 19:58:06

Arhivski viri

Arhiv Muzeja narodne osvoboditve AMNOM.

AMNOM, mapa 177/a, Tekstilna stavka 1936 leta, Izbruh in potek tekstilne stavke v Mariboru leta 1936.

Pokrajinski arhiv Maribor (PAM), fond: Vojaško sodišče Maribor, sign.: SI_PAM/0720, AŠ 6. Sodba v imenu ljudstva, Sod 767/45–31, Maribor, 7. 8. 1945.

PAM, Vojaško sodišče Maribor, AŠ 6. Priloga: prof. dr. Dušan Nečak: Elementi za razumevanje dejanj, zaradi katerih je bil 7. avgusta 1945 obsojen tovarnar Josip Hutter, Ljubljana 15. 1. 1992.

PAM, Popis in ocenitev zaplenjenih nepremičnin in premičnin, Zp 53/45 – 1 in Zp 53/45 – 2, 21., 22., in 23. 8. 1945, fond: Okrajno sodišče Maribor 1945–1978, sign.: SI_PAM/0723, AŠ 240, spis 672/46

PAM, Pojasnilo glede imovinskega stanja društva za starostno preskrbo delavcev tvrdke J. Hutter in drug, Maribor, Zp 669/46 – 2, Maribor, 24. 7. 1946, fond: Okrajno sodišče Maribor 1945–1978, signatura: sign.. SI_PAM/0723, AŠ 240, spis 672/46.

Pričevanja, izjave

Romana Donža, roj. 1919.

Karolina Donža - Lina, roj. 1947.

Ivan Gorjup - Anti, roj. 1949

Mira Grašič, roj. 1956.

prim. Kurt Kancler, roj. 1930.

Janja Kirič, roj. 1962.

Janez Kosi, roj. 1942.

Sonja Lozar Rak, roj. 1938

Vili Rozman, roj. 1936.

Peter Timošenko, roj. 1944.

Jože Struger, roj. 1925–2013.

Bojan Cerkvencič, roj. 1946.

Vasja Dremelj, roj. 1947.

JOSIP HUTTER FROM THE SOCIAL RESPONSIBILITY PERSPECTIVE

Summary

The 7th international conference on social responsibility was held in Maribor on 8th March 2012, where a paper on wartime Polish and Czech industrials was presented. This paper confirmed that Josip Hutter (1889–1963), a Maribor industrial, who in less than 15 years before the beginning of World War II became the most important Maribor textile entrepreneur with 1.600 employees, can legitimately be treated as a socially responsible personality.

In the collective memory of the Maribor inhabitants he is a capitalist with an extraordinary social sense. The salaries in his factory were the highest in the textile industry. Because of the salaries his employees were, in comparison with other workers in the textile industry not only in Maribor but also in other parts of Slovenia, better dressed, they had better food and the lived in much better living conditions than the others. He was able to provide fabrics and footwear for his employees at reduced price at other Maribor retailers. Hutter built a workers' housing estate in Pobrežje in 1937; the housing estate consisted of twenty semi-detached houses with an, for the then workers, unthinkable high standard of living and by paying the rent they would eventually also acquired ownership. For the workers with higher professional education Hutter built a four and a five-storeyed housing quarter in the very heart of the city. This first block of flats in Maribor was built between 1940 and 1944 and it is still one of the most recognizable buildings in Maribor today. The testimonies show how people remember him with gratitude and as a man, who was available for and compassionate to everyone. These testimonies also show, how much Hutter and his popularity differed and stood out from the general notions on industrials no matter at what stage of capitalism they lived. Hutter was not the first capitalist, who paid his workers the highest salaries in the basic industrial branch and he was also not the only one who built flats, but among those, who did the same, there were many with highly problematic worldviews, business morals, characters and manners. In contrast to them, Hutter was incomparably nobler: he used his wealth for humanitarian causes and not in order to show off his success and social position. He has also never taken it out on anybody, not in the factory, not at home or anywhere else.

The conclusion suggests the need for a comprehensive monograph, which would cover the whole of his life, especially the Slovenian period from his birth to his departure to Austria; the need for a book, which would not only present him as a successful industrial, but as well as a man with a strong social sense also outside his factory. Such a book would be a great textbook for future generations not only in the field of entrepreneurship but also in the field of social responsibility.

JOSIP HUTTER AUS DER SICHT DER SOZIALEN VERANTWORTUNG

Zusammenfassung

Bei der 7. internationalen Konferenz über die soziale Verantwortung wurde am 08. März 2012 in Maribor/Marburg ein Referat über die polnischen und tschechischen Industriellen aus der Zwischenkriegszeit vorgestellt. Dieses Referat bestätigte auch die Berechtigung, über dem Mariborer/Marburger Industriellen aus der Zwischenkriegszeit, Josip Hutter (1889–1963), der vor dem Beginn des Zweiten Weltkrieges in weniger als 15 Jahren zum

mächtigsten Mariborer/Marburger Textilunternehmer mit 1.600 Angestellten wurde, als über einer sozial verantwortlichen Persönlichkeit zu sprechen.

In der Mariborer/Marburger kollektiven Geschichtserinnerung steht er als ein Kapitalist mit außergewöhnlichem sozialen Sinn geschrieben. Die Gehälter in seiner Firma waren die höchsten in dem Textilgewerbe. Wegen der hohen Gehälter waren seine Angestellten im Vergleich nicht nur mit den Angestellten in anderen Textilfabriken in Maribor/Marburg sondern auch anderswo in Slowenien, viel besser gekleidet, sie hatten bessere Lebensmittel und sie wohnten in viel besseren Wohnverhältnissen. Hutter war auch in der Lage, für seine Arbeiter Stoff und Fußbekleidung bei anderen Mariborer/Marburger Geschäftsleuten zum niedrigeren Preis zu besorgen. In Pobrežje/Pobersch errichtete Hutter im Jahr 1937 eine Arbeiterwohnsiedlung (eine Arbeiterkolonie), die zwanzig Zweifamilienhäuser, die laut für die damalige Arbeiterschaft unfassbar hohem Lebensstandard gebaut wurden, umfasste. Für seine Angestellten mit höherer Ausbildung baute Hutter zwischen 1940 und 1944 im genauen Zentrum der Stadt einen vier- und fünfstöckigen Wohnblock, der der erste Wohnblock in Maribor/Marburg war und der auch heutzutage noch zu den erkennbarsten Gebäude der Stadt zählt.

Aus den Berichten ist ersichtlich, dass die Menschen sich immer noch mit Dankbarkeit und Zuneigung an Hutter als einem Mann, der für jedermann zur Verfügung stand und der für jedermann Verständnis mitbrachte, erinnern. Diese Berichte zeigen, wie sehr sich Hutter wegen seiner Beliebtheit von den traditionellen Vorstellungen von den Industriellen, unabhängig von der Phase des Kapitalismus, in der sie lebten, unterscheid bzw. abweichte. Josip Hutter war nicht der erste Kapitalist, der seinen Arbeitern die höchsten Gehälter in der Branche zahlte und er war auch nicht der Einzige, der für sie Wohnungen baute. Es waren jedoch unter denen, die das Gleiche machten, sehr viele mit überaus problematischen Weltanschauungen, mit problematischer Geschäftsmoral, mit problematischem Charakter und Benehmen. Im Gegensatz zu solchen Kapitalisten war Hutter unvergleichbar edler: seinen Reichtum benutzte er in humanitäre Zwecke und nicht um seinen Erfolg und Gesellschaftstellung zu präsentieren. Er ließ auch nie seinen Ärger an irgendjemanden in der Fabrik, zu Hause oder anderswo aus.

Am Schluss des Referats wird auch die Idee für eine Monographie vorgestellt, die das ganze Leben Josip Hutters umfassen sollte, vor allem die Zeit in Slowenien von seiner Geburt bis zu der Übersiedlung nach Österreich. Das Buch würde ihn nicht nur als einen erfolgreichen Industriellen, sondern auch als einen Menschen mit außerordentlich ausgeprägtem sozialem Sinn, der sich auch außerhalb seiner Firma zeigte, vorstellen. Auf dem Gebiet des Unternehmertums und der sozialen Verantwortung wäre das Buch auch ein ausgezeichnetes Lehrbuch für die kommenden Generationen.